

SKULDER VED SKULDER?

Hovedkvarteret i Gudbrandsdalen, 22. april 1945

Oberst Morgan, chefen for den engelske brigaden som er satt inn i Gudbrandsdalen, står ansikt til ansikt med general Ruge, den norske øverstkommanderende. Morgan innleder en utpreget skjødesløs holdning. (En norsk offiser skrev senere i et privatbrev: "Jeg har ofte ergret meg over disse engelske offiserene. De var ellers gode soldater, men de prøvde ^{på alle måter} ~~å~~ ~~enver~~ ~~å~~ vise oss at en englender er mere enn en nordmann").

Ruge har foldet ut et kart. Han sier:

- Jeg har et viktig oppdrag for Dem, oberst Morgan. Vi har forberedt en sterk stilling ved Tretten. Jeg har tiltenkt Deres brigade å besette denne stillingen.

Oberst Morgan setter op et lite vennlig, et nesten forskrekket ansikt:

- Skal mine tropper allerede sendes frem igjen? Jeg ber om undskyldning, men mine folk er helt utkjørt.

- Noen må til syvende og sist besette stillingen. De kjenner til at Hvinden-Haug's avdeling ikke kan settes inn i øieblikket. Den trenger under alle omstendigheter litt ro.

- Jeg forstår det, svarer oberst Morgan. - Men jeg innser ikke hvorfor det akkurat er mine bataljoner som skal settes inn. Betenk, hr. general, hvad mine folk har gjennomgått. De var helt ferdige da de steg i land i Norge. Overfarten var en katastrofe. Storm, storm hele tiden. Fra båten gikk det direkte inn i jernbanevogner og derfra med én gang inn i kampen. Det er soldater uten erfaring. Jeg frykter for at moralen vil lide under at vi sender disse ferske soldatene i kamp for ofte.

- Kjenner De til, hr. oberst, at våre norske avdelinger så å si uavbrutt har stått i kamp de siste fjorten dagene. Man har fortalt meg at noen av soldatene er falt i søvn midt under kamphandlingene. En mann fra vårt dragonregiment nr. 2 sovnet av utmattelse bak en stor sten og blev først vekket da han fikk en tysk granatsplint i kroppen. Det blev konstateret at han ikke hadde sovet på tre netter.

Morgan har ingen bemerkning å gjøre.

- Stillingen ved Tretten, sier Ruge, er godt forberedt og sterk. Det vil nok gå.

Morgan skjønner at det ikke er noen vei for bi og sier:

- Mine folk er ikke vant til å kjempe i skog. Jeg synes at det derfor vilde være riktig om De i det minste vilde sørge for norsk flankedekning.

- Jeg skal se hvad der kan gjøres. Jeg trodde jeg skulde kunne spare mine dragoner litt et par dager. De har de fortjent. Men hvis De absolutt forlanger det, skal jeg sende dem fremover enda en gang. Forøvrig håper jeg på at på et godt samarbeide. Jeg sender med Dem oberstløytnant Beichmann som forbindelsesoffiser. Det er en flink mann, og han kjenner terrenget. Jeg er sikker på at De kommer til å samarbeide godt med ham.

UOVERENSSTEMMELSER...

Hvad oberstløytnant Beichmann angår, hadde han liten grunn til å være fornøid med samarbeidet. Midt på natten kommer han frem til de engelske ^{skiltene} ~~skiltene~~. Han konstaterer straks at ^{skiltene} ~~de~~ ikke står der hvor de efter Ruges anvisning skulde stå.

Litt over ^{midnatt} ~~midnatt~~ treffer han en engelsk kompanichef.

Oberstløytnant Beichmann stanser og sier til ham:

-Jeg er virkelig overrasket over at stillingene der oppe i skogkanten ikke er besatt.

Kompanichefen trekker på ^{skiltene} ~~skiltene~~.

- Man skulde ikke gi oss oppdrag vi ikke har trening i.

- Alt vilde være bra om De sendte seks mann o dit.

- Det har jeg gitt ordre om. Men folkene går ganske enkelt ikke. ~~H~~ ^Hvad vilde De gjøre? Det er unge og uerfarne soldater, - jeg kan jo ikke pryde dem frem. De har ingen som helst kamperfaring, og slett ikke i skogterreng. Under slike forhold har jeg ikke rett til å forlange det

-106-

umulige av dem.

Nu er det oberstløytnant Beichmann som trekker på skuldrene. Han går sin vei.

Han går fra kompani til kompani, men ingen steder er forholdet slikt som forutsatt. Englenderne synes faktisk å være redde for skogen. Kanskje tror de på spøkelses.. Vel, det er å håpe at de vil gjøre sin plikt i morgen, når det blir lyst.

Ellers kan det hele utvikle sig til en katastrofe....

Tretten, den 23. april 1940

Og det blir en katastrofe. Brigaden Morgans territorials har besatt stillingene, men noe ufullstendig riktignok. Morgentimene den 23. april forløper relativt rolig. Men henimot middag blir det livlig. Klokken halv to melder tyskerne sin ankomst. Deres artilleri begynner å tordne i dalen, granatkasterne blir tatt i bruk. Og plutselig blir de første panserbilene deres synlige på veien. Og så skjer det...

Til å begynne med en heftig geværknitring. Den varer ikke lenge. Disse tyske tanks lar sig ikke stanse av gevær- eller maskingeværild. De kjører ganske enkelt videre. Dette skaper forvirring hos englenderne. Her er det jo ingen mening i å kjempe lenger. De kaster fra sig geværene og stålhjelmen for å kunne løpe så meget bedre. Og gud skal vite at løpe kan de! De er ikke rare soldatene, men til gjengjeld dyktige sportsfolk. De flykter enten oppover i fjellet eller setter avsted nordover langs landeveien. Først er det 20, så 50, derefter enda flere som setter avsted med lange skritt.

Der står biler ved veikanten. De flyktende englendere kaster sig opp i dem og kjører avsted. Forhandler ikke lenge med kjørerne av bilene. Setter bare revolveren under haken på dem og tvinger dem til å kjøre. De militære sprintere kommer plutselig på at de har våben.

Eftermiddagstimene går, og av englenderne er der bare en liten flokk tilbake, deriblandt offiserene. De

norske dragonene på den andre siden av dalen har hittil også greid å holde stillingene sine. Det var vel grunnen til at tyskerne ikke straks rykket frem til Otta denne dagen.

Klokken 16 kommer et helt kompani styrtende. Det er høydepunktet av panikken ved Tretten. Soldatene kommer løpende over broen. Det er noen som har fortalt dem at broen skal sprenges i luften. De er redd for å bli latt tilbake på den andre siden.

Norske biler, godt dekket, står ved siden av veien her. Engländerne legger beslag på dem og oppfordrer chaufførene til å kjøre avsted. Kjøreren på den første bilen vegrer seg for å gjøre det. En ung, blekkinnset setter pistolen for brystet hans og brøler:

- Kjør, ellers skyter jeg dig ned!

Nordmannen svarer på engelsk:

- Disse bilene tilhører de norske dragoner .

- Jeg teller til tre... Hvis du ikke gjør som jeg sier, kommer det til å hende noe!

I dette øieblikk kommer en annen englander bort til bilen. Han river pistolen ut av den blekkinnsetes hånd og sier:

- Gjør ingen dumheter!

Derpå haler de nordmannen ned fra setet, og en englander griper rattet og setter bilen i gang. I dette øieblikk kommer en stor privatbil til syne på veien, og den fører brigadechefens flagg. Ikke før bilen stanset, så hopper flere offiserer ut av bilen. Blandt dem oberst Morgan, brigadens chef. Han stiller seg op midt på veien. Han er blodrød i ansiktet, - rød av skam og raseri. Bak ham står offiserene fra hans stab. To av dem har trukket revolverne.

- Men er dere helt forrykte, skriker Morgan.

Motoren i den første bilen blir stanset. De flyktende soldater står der på veien, - en rådløs saueflokk uten leder.

- Dere ønsker kanskje at vi skyter dere ned?

- Kom ned av bilene, kujoner.

Engländerne oppe på bilene krabber ~~ned~~ langsomt ned, står der håndfalne og ser sig usikkert omkring.

Plutselig lyder en kraftig motordur oppe i luften. Tyske bombefly.

Veien tømmes i en fart. Denne gang hører også oberst Morgan og hans stab til de flyktende. De løper fra dekning til dekning, fra sten til sten, fra tre til tre for å redde sig unna maskingeværilden.

EN OVERRASKELSE PÅ OTTA
- - - - -

Otta, 23. april 1940

Om kvelden denne dagen har general Ruge for- tatt en liten inspeksjonsrunde.

Han forlater sitt hovedkvarter ved Brennhaug og begir sig til Otta i bil. Sammen med ham er der noen stabsoffiserer og den engelske militærattachéen, King Salter. Det ser ut som om kvelden skal bli interessant. I hotellet på Otta - det blev en smule medtatt under det siste bombeangrepet - blir de bevertet av en vakker ung dame.

Under serveringen av kaffen innleder general Ruge en samtale med henne.

- De hører ikke hjemme her på Otta?
- Nei, jeg er fra Oslo, svarer den unge damen.
- Men De er sikkert ikke serveringsdame av

fag?

- Jeg er lærerinne, svarer hun.

- Det var det vi tenkte oss. Nu må De fortelle oss utførlig^{om} hvordan De er kommet hit.

- Det er fort gjort. Jeg dro på ski gjennom Nordmarka med tre venninner. Da fiendtlighetene begynte, og jeg befant mig utenfor Oslo, ønsket jeg å gjøre den nytte som var mulig. Jeg meldte mig til tjeneste ved en avdeling ved Stryken og fikk beskjeftigelse som kokk. Jeg arbeidet en lang stund i kjøkkenet, og det var ikke så enkelt, særlig da tilbaketoget begynte. Jeg har fulgt med hele denne tide og var dessuten så uheldig å komme bort fra min avdeling under veis. Omsider er jeg havnet her i kaffeen på Otta, og jeg synes...

I dette øieblikk blir en bilbremse slått kraftig på. En god del biler stanser utenfor. Skrik, ophissede menneskestemmer... stemmer som snakker engelsk.

King Salter, som har hørt oppmerksomt på hvad lærerinnen har fortalt, reiser sig og legger ansiktet sitt

i dype folder. Derpå forlater han huset. Lærerinnen har holdt op med å fortelle. Alle blir interessert i det som nu foregår utenfor. Da den gjennemtrenende stemmen til King Salter ~~eggså~~ høres, går general Ruge også ut. Der blir han vidne til en scene som han ikke så snart glemmer. Ute på veien står der omtrent 30 engelske soldater. Det er fremdeles så lyst at man kan se at alle sammen mangler våben og stålhjelmer. De står der med senket blikk,- som prylte hunder. Midt i klyngen står King Salter.

- Dere burde skamme dere alle sammen,- kujoner som dere er.... Og dere kaller dere soldater.

Dette og andre ting er innholdet av hans straffetale. Det er overflødig for Ruge å stille noen spørsmål, og det som attachéen nu forteller ham, bekrefter bare hans egen formodning. I Tretten er fronten brutt sammen. Disse "territorials" satte avsted som skremte harer. De beslagla de første de beste bilene de fant ved veikanten og kjørte avsted hit, 70 kilometer bak fronten. Det må vel kalles å tape hodet, å bli grepet av panikk.

- Jeg kjører med én gang til hovedkvarteret, sier general Ruge. - Jeg skulde være Dem takknemlig om De vilde dra avsted til fronten og prøve å redde det som enda kan reddes.

Det var imidlertid ikke meget å redde. De to engelske bataljonene til Morgan var fullstendig revet og de som ikke flyktet blev tatt til fange eller trent op i fjellene. Det norske dragonregimentet som blev avskåret på grunn av englendernes flukt, trakk sig likeledes op i fjellene eller løste sig op. Sammenbrudd over hele linjen...

Hvad King Salter angår, så vendte han ikke tilbake til hovedkvarteret. Han blev i løpet av natten bragt inn på et sykehus bak fronten. Han hadde fått fem kuler i kroppen.

MAN KJEDER SIG....

- - - - -

Lesjaskogen, 24. april 1940

De siste dagene har det vært så som så med Sir Cecil Dormers humør. Han opholder sig på en bondegård ved Lesjaskogs-vannet og venter på at kongen skal innfinne

sig. Men sannelig begynner det å bli kjedelig. Disse fordømte fallskjermssoldatene er landet oppe ved Dombaas, og siden da er alle forbindelseslinjer med Gudbrandsdalen blitt avbrutt. Snart forlyder det at kongen kommer, snart at han ikke kommer. Det er ingen som vet hvor han opholder seg herne.

Tilværelsen vilde ikke være til å holde ut, dersom der ikke fantes whisky. Men det finnes heldigvis whisky. Og der er ingen mangel på selters, og heller ikke på sne til å avkjøle den med. Idag ser faktisk livet en smule mere tiltrekkende ut. Og ute på innsjøen har en hel eskadre ~~av~~ engelske jagerfly gått ned. Det er hele 18 dobbeltdekkere av typen Gladiator, - prektige maskiner. Det er et syn å se dem. Chefen for flyeskadren, Sir John William Donaldson, har slått opp sitt kvarter like i nærheten og har fått tid til å avlegge sin landsmann ministeren et besøk.

Hele den siste uken har man drevet på med forberedelser til jagerflyenes ankomst. Først kom ingeniører fra luftvåbenet, ^{og de} ~~de~~ støvet gjennom hele området for å finne en egnet plass. De bestemte seg for innsjøen. De undersøkte tykkelsen av isen og fant den sterk nok. Så blev der kjørt frem bensinfat som blev stablet opp på isen. Senere ^{kom} ~~kom~~ kasser med ammunisjon, og til slutt en kjempeflokk arbeidere som fikk fjernet sneen.

Men nu er jagerflyene på plass, og det er også i siste liten. Luftrommet beherskes av tyskerne, og de er alle fullt opmerksom på. Det norske luftvåben var helt fra begynnelsen totalt utilstrekkelig og har under felttoget ikke kunnet gjøre noe av betydning. En del av flyene tok veien til Sverige, og av de andre er det bare noen få tilbake. Om dagen står de et sted i utkanten av en tilfrosset fjord eller vann og starter først etter at det er blitt mørkt. Å bruke dem i direkte kamp er ikke å tenke på, og derfor blir de satt inn i meldetjenesten.

Dette er årsaken til at de tyske bombeflyene - av de engelske infanteristene kalt "Heinis" - uten å bli forstyrret og i ro og mak kan utføre sitt arbeide. De store transportmaskinene som daglig går til Trondhjem og videre

nordover, flyr etter en bestemt ruteplan. Man kaller dem spøkefullt "Fjerntrafikk". De inntreffer på minuttet. Det fortelles at stasjonsmesteren på Dombaas hver dag stiller uret sitt etter ankomsttiden til disse tyske transportmaskinene.

Men det der skal det nu bli slutt på. Gladiatormaskinene vil komme til å ha et ord med i leken. Det er ypperlige maskiner. De har skaffet bolsjevikene nok å bestille under finskekrigen, og dessuten er Sir John Donaldson kjent som en pågående kar.

Sir Cecil Dormer står i stadig forbindelse med Monsieur Dampierre, den franske ministeren. De står i daglig telefonforbindelse med hverandre, så vidt det er gjørlig da. Dessverre blir telefonledningen omtrent hver dag ødelagt av tyske flybomber.

Sent på kvelden telefonerer Sir Cecil Dormer til sin franske kollega. Han spør om han kunde ha lyst til å ta maskinene i øiesyn og senere få sig et glass whisky hos Donaldson. Monsieur Dampierre lar sig ikke be to ganger om det. Også han venter svært på kongens ankomst og vil ikke nekte for at han kjeder sig litt.

"Å, BARE EN VIKTIGPER..."

Det blir en meget hyggelig aften. De tre herrer sitter i den engelske flyvers kvarter, drikker whisky og snakker om krigen. Sir John Donaldson er ikke bare en flott offiser, han er også en dreven forteller. Han ^{ligger ut} forteller om den dramatiske turen flyene hans har bak sig. Folk fra marinenes luftvåben bragte flyene om bord i et hangarskip. Så sattes kursen østover. Været var stormfullt, så det blev en reise som de kom til å huske. 180 mil fra kysten fikk de ordre om å starte. Sneen falt da tett. Allikevel bar det løs. Donaldson var den første som raste avsted bortover det flate dekket. Kurs mot norskekysten. Sne, snestorm hele tiden, mine herrer! Det var som å fly gjennom tykk melk. Det rene kunststykke at vi fant vannet her ved Lesjaskog. Men nu er vi altså her, og i morgen bærer det løs!

- Vi får håpe det beste, sier Monsieur Dampierre, - han har vært en opmerksom tilhører. - Men noe anti-luftskyts har ikke London sendt.

- Jo, det er blitt gjort, sier flyveren med et særlig ettertrykk.

- Jaså? Er kanonene så behendig opstilt at man ikke kan se dem da?

Flyoffiseren setter op et temmelig dystert ansikt.

- Jeg skulde ønske det forholdt sig slik. Men det gjør det dessverre ikke. Skibet som hadde kanonene om bord, blev senket av tyskerne.

Lang pause, - alle tre sitter og tenker. I dette øieblikk kommer en engelsk soldat inn i stuen. Han melder til sin chef at der er kommet en norsk flyoffiser som har noe viktig å si.

- Før ham inn, befaler Donaldson som reiser sig for ^o ^{ga} ^{av} den inntredende i møte.

Nordmannen er en ung, sympatisk offiser fra luftvåpenet. Han ser sig omkring i stuen og konstaterer med ~~et blikk som ikke er vanlig~~ ^{misforstå} at der er sivile personer til stede.

- Bare snakk ut, De kan være trygg her, bemerket Donaldson.

Allikevel snakker nordmannen med hviskende stemme. Og det er en egen slags hvisking. Den unge fyren ser ut til å være temmelig opbragt. Han gestikulerer ivrig har ikke i øieblikket meget av det norske flegma. **Det** er ikke lett å opfatte hvad han sier.

Det ser ut som om saken må være av stor betydning, for nordmannen blir mere og mere intens, insisterer Donaldsons svar blir stadig skarpere. Det ser ^{til at} nesten ut ^{tolleue} som om de vil ryke i ^{like hurtig som} ~~hænder~~ på hverandre. Plutselig, ~~et~~ ^{et} kom, er den unge nordmannen ute av døren. En kort, bisk avskjed.

Donaldson kommer nonchalant tilbake til sine gjester og tenner igjen shag-pipen sin som er gått ut mens han snakket med nordmannen.

- Hvad var det fyren vilde, spør Sir Cecil Dormer.

- Å, det var bare en viktigper, svarer Donaldson avvisende og ergerlig.

- Han så ut til å være meget opbragt.

- Han kom her med gode råd, og det har vi ikke bruk for. Han var helt forferdet over den måten vi hadde stillet op maskinene våre. Han mente at motorene vilde bli ødelagt på grunn av nattefrosten. Han kom med forutsigelse om at alt mulig vilde komme til å skje. Tull...

- Faktisk er nettene her oppe meget kolde, sier den engelske minister. - Det kjenner vi ~~godt~~ til av egen erfaring.

- Det kan gjerne være, bemerker Donaldson, men vi kjenner også maskinene våre. Og nettop disse Gladiator-maskinene tåler adskillig påkjønning.

Selskapet fortsatte til langt på natt. De sluttet snart å snakke om krigen og gikk over til tema som var langt morsommere.

Det var derfor først temmelig sent Sir Cecil Dormer kom sig i seng *og sovnet.*

DONALDSONS GLADIATORFLY - VAR ENGAN
- - - - -

Og det var meget tidlig at Sir Cecil Dormer blev vekket.

Han våkner ved en larm som ikke er helt ny for ham lenger, men hver gang meget usynpatisk. Bombeeksplosjoner! Han titter på klokken, - den er 5.15. Virkelig støfelt av disse tyskerne! Med en ed springer Dormer ut av sengen og begir sig ned i kjelleren. ~~på den søndag.~~ På veien ned kaster han et blikk ut i det fri. Det er lyst Og det er en øredøvende støi i luften, - det må minst være 10 eller 12 Heinkel-maskiner i virksomhet. Maskingeværene knitrer. Bombeflyene går meget lavt. Og Sir Cecil er ikke et øieblikk i tvil om hvad de er ute efter.

Han får tak i sin kikkert og ser utover innsjøen. Der ute står de ~~18~~ 18 Gladiator-maskinene. En av dem er allerede begynt å brenne. Flammene blir større og lysere, og plutselig slår en stikkflamme i været, like høi som fjellene omkring innsjøen. Et praktfullt syn å se, men for Sir Cecil Dormer dypt tragisk.

Det høres som om motorduren oppe i luften blir sterkere og sterkere. I dette øieblikk tenker Sir Cecil Dormer ikke på den faren som truer ham selv. På sett og vis er jo de maskinene der borte på isen også h a n s maskiner. Han blir stående hvor han er.

Var det ikke igår at man satt sammen med Donaldson og koset sig ved en whisky? Og var det ikke da at denne unge nordmannen plutselig dukket op og laget en scene? Kritiserte han ikke både det ene og det annet? Men for pokker,- de engelske maskinene står jo der akkurat som på et presenterbrett, den rene uansvarlighet. Tyskerne behøver jo bare å fyre løs på dem.

Om nu bare maskinene startet! For fan, hvorfor starter de ikke?

Ministeren hever kikkerten enda en gang. Med det blotte øie kan han iaktta hvordan mennesker bak maskinene løper om ~~herunder~~ ^{foran de}. Nu opdager han at det er flyvere. Det ser ut som om de nettop er kommet ut av sengen. Mens de løper bortover til maskinene sine ifører de sig flyverantrekket. Noen andre er i sving med propellene, men motorene ser ikke ut til å komme i gang. Så har kanskje all likevel kulden vært for sterk? Den unge nordmannen hadde muligens rett i dette punkt også?

Der bærer de alt en såret ~~vekk~~ vekk! Stakke unge soldater! Kanskje hadde alt dette ikke hendt, hvis man hadde hørt på rådet, ikke vært så selvsikker.

Men se der! Der ruller virkelig en maskine bortover isen. Gudskjeløy,- den har de fått i gang. Der kommer også en maskine ~~til~~ ^{til} er nummer to. Men så er det også slutt, definitivt slutt.

Stadig kommer nye tyske bombefly,- det ser ikke ut til å bli slutt på dem. Bomber faller med korte mellomrom, og kjempestore isflak fyker omkring. Store vannsøiler stiger til vær. Der dannes store sprekker i isen. Nå blir det umulig for maskinene å starte også, fordi rullebanen blir for kort.

^{et} Sir Cecil Dormer begynner å fryse og ber om å få ^{et} teppe omkring sig. Det er et altfor oprivende skuespill til at han orker å sitte rolig i kjelleren. Det ser forres

-115-

ut til at der utkjemper kamper oppe i luften, for det knitre livlig. Se der styrter en maskine ned, - en tysk maskine. Så blir det atter tyst der oppe i luften.

Igjen faller der tyske bomber. Flere Gladiatormaskiner er alt forsvunnet i innsjøen. Andre er bare sunket halvveis nedi vannet. Bæreflatene ligger helt nede på isen.

Imidlertid, - et slag kan også bli en kjedelig ting hvis det varer for lenge. Og dette varer i 15 timer.

Sir Cecil Dormer forlater observasjonsposten sin for å få laget sig en kopp varm te. Om kvelden får man sig fortalt alle enkeltheter. Det de modige engelske flyver utførte, var rene heltegjerninger. Flere tyske maskiner blev skutt ned. Men ^{hørd} ~~lves~~ hjelper det alt sammen? Donaldsons olte flyeskadre har ophørt å eksistere. Noen dyktige og tapre flyvere er igjen, men ikke en eneste maskine...

Den 27. april bragte "Daily Herald" en melding som begynte slik:

"Britiske jagerfly er kommet til Norge. Noen av dem er riktignok blitt beskadiget av tyske bombefly.."

Og den 8. mai stod der i "Daily Herald" en utførlig meddelelse om de utmerkelser som var blitt tildelt flyverne fra Lesjaskogvannet. Overskriften lød:

"R.A.F. Heroes in Battle of Frozen Lake".

Krigskomiteén. Selvsagt har englenderne sine grunner for dette. Store tap, tyskernes overlegenhet i luften, tilførselsvanskeligheter og mere til. Men i Frankrike vilde man allikevel ha vanskelig for å forstå et slikt skritt. Tilbaketog er tilbaketog, og jeg er av den opfatning at vi ikke kan finne oss i noe sånt...

Efter den veltalende Reynaud taler den øver kommanderende Gamelin, som har noe av ~~en~~ ^{den} lardemanns omstendelighet og forsiktighet.

- Situasjonen er vanskelig, men ved Namsos er den ikke uten positive utsikter. Vi har kjernetropper der, våre alpejegere. Hvis vi vil erobre Trondhjem, så kan jeg bare si nu eller aldri. Jeg er derfor av den opfatning at vi må motsette oss den engelske plan av alle krefter. Jeg for mitt vedkommende har allerede sendt general Mittelhauser til London for å bearbeide englenderne i favør av vårt syn på saken...

- Utmerket, sier Reynaud ^{opmuntrende} ~~sende~~.

- Vi har, fortsetter Gamelin, tre jegerbataljoner i Namsos-området, hvortil kommer en engelsk brigade med tre bataljoner ~~til~~, tilsammen 6000 mann...

- Et øieblikk, innskyter Lebrun. - Er det kjent hvor mange soldater englenderne alt i alt har i Norge?

- De har 15.000 mann der. Man var forberedt på å sende en armé på 100.000 mann, mens vi på vår side skulde sende 40.000.

- 40.000, gjentar Lebrun med en betenkelig mine, er ikke det litt drøit?

- Tallene representerer maxima, hr. president.

- Tror De ikke vår egen front blir svekket ved dette?

- Det vil neppe bli spørsmål om dette maximum svarer Gamelin undvikende.

Lebrun er fremdeles ikke fornøyd og søker assistanse hos generalstabschefen.

- General Georges, hvad er Deres mening om dette?

- Min mening er den at vi til nød kan ^{avt} ~~avgi~~ 40.000 mann. Men heller ikke flere. Krigen ved våre egne grenser er nu som før hovedsaken. Vi har tatt ~~et~~ ^{et} alvorlig un-

der overveielse om vi ikke skulde sende tropper fra koloniene....

- Akter De å sende negre til Hammerfest? avbryter Reynaud ham.

Den høie komité smiler, og generalen blir rød i ansiktet. I stedet for å avfeie den innskutte bemerkning med en vits, begynner han å diske op med langtekkelige forklaringer. Han går i detaljer, snakker om det vanskelige terrenget i Norge, om klimaet og om utrustningen.

President Lebrun gjør slutt på det ved å henvende sig til Gamelin:

- Jeg skulde gjerne høre noen ord om hvordan det ligger an med den militære ledelse i Norge.

- Det er fort fortalt, svarer Gamelin. - I Narvik har den engelske general Makesy overkommandoen, i Namsos er det general Carton de Wiart. Syd for Trondhjem kommanderer chefen for den brigaden som har landet der, nemlig general Morgan...

- Oberst Morgan, korrigerer den nøiaktige Georges.

- Ja, det er riktig, - oberst Morgan. Oprinnelig var det mitt ønske at vår general Audet skulde overta ledelsen, men englenderne bragte ham uten videre til Namsos.

- Og det finner De helt i sin orden? utbryter Reynaud hånlig. - Jeg synes absolutt ikke det er enkelt og greit. Det der er jo et helt aktieselskap. Det er altså ingen i Norge som har overledelsen? Ikke noe å undres over at det går dårlig.

Reynaud, den drevne advokat fra hundre prosesser, har en fin nese for når hans store øieblikk er inne. Han river nu ledelsen av diskusjonen over til sig. Han legger frem det programmet som han har ferdig med sig. Og han har den tilfredsstillende at dette programmet blir vedtatt av komitéen øieblikkelig og enstemmig:

Frankrike ønsker at det norske foretagende skal fortsette.

Frankrike ønsker at Trondhjem skal angripes

Franrike ønsker at spørsmålet vedrørende den militære ledelse blir klarlagt. General Gamelin får i oppdrag å fly til London uten opphold for med ettertrykk å legge dette program frem for englenderne.

NEGERSOLDATER TIL HAMMERFEST?
- - - - -

Paris, 26. april (eftermiddag) 1940

Monsieur Lebrun, den franske president, ser temmelig bekymret ut da han hilser på medlemmene av Krigskomiteén som er kommet sammen i Elysée-palassets store salong. Her er førsteminister Reynaud, krigsminister Daladier, generalene Gamelin og Georges, marinechefen Darlan og en rekke andre herrer. Grunnen til disse bekymringene får Komiteén rede på etter at Reynaud er begynt å tale:

- Jeg har mottatt informasjonen fra London som går ut på at englenderne er inne på den tanke å trekke sine tropper ut av Syd-Norge. Denne opplysning fant jeg å være av så stor viktighet at jeg foreslo for Presidenten å innkalle

FRANSKMENN I WHITEHALL

London, 26. april (eftermiddag) 1940

Samme eftermiddag som den franske krigskomitee er trådt sammen til møte hos den franske president, er general Mittelhauser kommet til Croydon, den store flyplassen i London. Den franske minister i London, Monsieur Corbin, er mødt frem for å avhente generalen. Dessuten er en høi offiser fra den britiske generalstab til stede. Det viser sig meget hurtig at han ikke bare er kommet for å gjøre sin franske kollega den ære å ønske ham velkommen. Herrerne tar plass i den franske ministers bil, og med den følger det privilegium at den uhindret kan passere alle vaktposter og sperringer.

Konversasjonen dreier sig om trivialiteter og om været.

- Jeg er glad for å være kommet ut av kassa, sier general Mittelhauser. - Det var nokså stormfullt vær over Kanalen.

Her ser den engelske offiseren ^{at han} ~~sitt~~ øieblikket

kommet.

- Da gjør det mig dobbelt ondt, hr. general, at De har utsatt Dem for alle ubehageligheter ved denne reise.

Mittelhauser skjønner øieblikkelig at der ligger noe under disse ordene.

- Hvordan er det å forstå?

- Jeg er bange for at De er kommet for sent.

Mittelhauser retter sig op i skindsetet.

- For sent? spør han i en skarp tone.

Englenderen fortsetter:

- Det synes å være så godt som avgjort at vi opgir Trondhjem.

Dette er også noe nytt for Corbin.

- Hva sier De? Umulig! I Paris sitter nu Krigskomiteéen sammen nettop på grunn av spørsmålet Trondhjem.

- Og i morgen kommer Gamelin hit, tilføier Mittelhauser.

Englenderen trekker på skuldrene.

- Da må vi øieblikkelig foreta oss noe, sier Mittelhauser. Det går jo ikke an å la Gamelin komme til London bare for å meddele ham at han er kommet for sent. Jeg foreslår at vi øieblikkelig kjører til Foreign Office.

Corbin tar mikrofonen på apparatet som forbinder ham med chaufføren og sier:

- Kjør til Foreign Office!

Bilen tar veien over Westminster-broen. Til høire kjører den inn i den brede ~~gaten~~ ^{den} som heter Whitehall, ~~og~~ som har gitt Samveldets administrasjonssentrum sitt navn. Her ligger alle de viktigste ministerier. Her ligger også, i den trange Downing Street, utenriksministeriets gammel-dags ~~og~~ grå og triste bygning.

Understatssekretær Cadogan mottar franskmennene.

Corbin går direkte ~~over til~~ ^{løp på} saken.

- Jeg har den ære å meddele Dem at vår øverstkommanderende, general Gamelin, kommer hit på besøk i morgen. Jeg tillater mig å anholde om at han får en samtale med premierministeren og med l. admiralitetslord.

Cadogan samtykker og gjør notater i kalenderen.

Dermed skulde saken være i orden. Men fransmennene er enda opbragt over det som generalstabsoffiseren fortalte dem. Det er Corbin som tar ordet.

- Vi har hørt at opgivelsen av Trondhjem er så godt som besluttet. Jeg må innrømme at jeg betrakter denne beslutningen som skjebnesvanger, hvis det er så at denne beslutningen er tatt. Hele verden har jo sine øine rettet mot Trondhjem.

- Jeg skal ikke si Dem i mot, svarer Sir A. Cadogan, jeg kan forresten gjerne tilstå overfor Dem at herrene i krigskabinettet er av samme opfatning....

- Men da synes de ikke å handle i overensstemmelse med sine opfatninger, avbryter den hissige general Mittelhauser.

- Dessverre er det nesten slik som De sier, fortsetter Cadogan, men glem ikke, mine herrer, at dette er

-120-

en krig hvor luftvåbenet er avgjørende over alt. Tyskerne har besatt alle norske flyplasser. I følge de opplysninger vi sitter inne med må de minst ha 600 fly i Norge,- transportflyene ikke medregnet. Tyskerne har den absolutte overlegenhet i luften.

- Men da skulde England også sende fly til Norge, bemerker Mittelhauser sarkastisk.

Cadogan kaster et blikk ut gjennom vinduet.
Fortsetter så:

- Vi h a r sendt fly. Vi har beordret et betydelig antall jagerfly til Aandalsnes. Men vi har megen motgang. Se bare i de avisene som er kommet ut i dag. Her berettes det meget utførlig om de maskinene som landet på en tilfrosset innsjø. Jeg kan fortelle Dem i all fortrolighet: av disse maskinene er det ikke ett tilbake.

Paris, 26. april (aften) 1940

Det gjelder å smi mens jernet er varmt. Lik etter møtet i Elysée-palasset lot ministerpresident Reynaud sig kjøre til sitt eget ministerium. Han går straks i gang med å gi de på møtet ^{ved} ~~g~~atte beslutninger en fast form. Han går frem og tilbake i værelset og dikterer sin sekretær et langt telegram til Chamberlain:

"Min kjære førsteminister! Krigskomiteén har nettop hatt møte. Etter grundig drøftelse av den øieblikkelige situasjon i Norge er Komiteén kommet frem til følgende enstemmige beslutninger. For det første: Opgivelsen av Trondhjemsområdet vilde såvel moralsk som materielt få meget alvorlige følger. Det bør man ikke...."

I dette øieblikk ringer det i et av telefonapparatene på Reynauds skrivebord. Ministerpresidenten tar tre skritt i retning av bordet og løfter armen. Derpå lar han den synke igjen.

Det er tre apparater på bordet. Det er apparatet i midten som har ringt. Det er apparatet som forbin-der ham med privatleiligheten hans ved Palais Bourbon-plas-sen, altså med grevinnen de Portes, hans elskerinne. Det er den kvinne som ministerpresidenten selv og dermed fransk

politikk står under innflydelse av. Det vilde være interessant å kjenne til alle de hemmelighetsfulle forbindelser som eksisterte mellom grevinnens boudoir og ministerpresidentens arbeidsværelse. Men alle disse mangeartede forbindelser vil det vel aldri lykkes helt å få klarhet i. Reynaud

kommer sikkert til å tie på dette punkt. Og hvad grevinnen angår så mistet hun livet ved en mystisk bilulykke i juni 1940, mens Reynaud slapp fra historien med en hodeskade.

Apparatet på Reynauds bord holder ikke op å kime. Det er tydelig at Reynaud begynner å bli nervøs. Han tar mikrofonen.

- Er det dig, Chérie? .... Nei da, det er ingen ting... er bare fryktelig optatt... gjelder dette med Norge. Hvad sier du? .... Det skal jeg fortelle dig i aften.

Han legger røret ~~til~~^{på igjen}. - Hvor langt var vi kommet? Ja, det er riktig, Trondhjem. Hvis vi sender en gammel krysser inn i fjorden og dertil setter inn en masse fly...

Atter ringer det i det midterste apparatet, og atter svarer Reynaud:

- Dig, Chérie?

Sekretæren ser gjennom stenogrammet sitt, men kaster av og til et stjålent blick bort på sin chef. Han skjønner godt hvad som foregår. De fleste i ministeriet ved det også. Senere, efter sammenbruddet, har også andre fått øinene op. I dag kan man lese det på trykk i bøker.

Reynaud gir i øieblikket inntrykk av å være meget opbragt:

- Hør nu her, Chérie, jeg har jo sagt dig at jeg nettop nu holder på med et viktig arbeide. Ja, ja da, bare jeg kommer hjem...

Dikteringen fortsetter:

"Dessuten går jeg ut fra at De er enig med mig i at det er nødvendig å legge hele ansvaret og all kommandomyndighet i hendene på en mann når det gjelder ledelsen av operasjonene på den skandinaviske krigsskueplass...

Reynaud tenner sig en ny sigarett og grubler over hvordan han skal forme avslutningen. Ellers er ikke

det hans vane. I alminnelighet dikterer han i et tempo som gjør sekretæren redd og nervøs.

Med en stor gestus kommer det endelig:

"Man må se stort på tingene, hvis man i det hele tatt vil føre krig. Det gjelder å handle hurtig, ellers taper man krigen. Motta, kjære hr. førsteminister, forsikringen om o.s.v., o.s.v..... Gjør telegrammet ferdig med en gang. Og sørg for at det kommer av gårde uten opphold.

- - - - -

Denne kvelden måtte grevinnen vente meget lenge på Reynaud. Årsaken til det var at der ankom et telegram fra London. Reynaud mottok det klokken 23.23. Avsenderen av telegrammet var minister Corbin. Telegrammet antydde temmelig utilsløret at englenderne nu var så godt som fast bestemt på å opgi Trondhjem.

Reynaud oppfattet telegrammet som en personlig fornærmelse. Her sammenkaller han Krigskomiteén til et møte i Palais d'Elysée og sender Mittelhauser til London. Sender også Mr. Chamberlain et flott avfattet telegram.

Corbins telegram slutter slik:

"Sir A. Cadogan tilføide at hvis general Gamelin kunde foreslå andre tiltak som gjorde det mulig å avhjelpe vår nuværende underlegenhet, så vilde de bli prøvet med den største interesse."

Hvad er meningen med en slik vending når man oversetter den fra diplomatisk sprog til kjensgjerningenes?

Den betyr: det er uten hensikt å sende hr. Gamelin til London. La ham bli hjemme.

Og så er den skikkelige Gamelin, som har det travelt, i mellemtiden ankommet til London.

Brennhaug, 28. april (søndag) 1940

De siste dagene har ikke vært meget hyggelige for general Ruge.

Forsvaret er brutt fullstendig sammen i Østerdalen.

Fra Trondhjem rykker tyskerne frem mot Støren, slik at Dovre-banen nu også må sikres mot angrep fra nord.

Oberst Dahl og hans gruppe er blitt trengt op i fjellene.

General Steffens har måttet opgi sin stilling ved Voss.

General Hvinden-Haug's tropper, som under kampene i Gudbrandsdalen er blitt helt utmattet og desorganisert, er for øieblikket ikke innsatsdyktige.

Brigaden Morgan er enda ikke kommet sig efter nederlaget ved Tretten.

De engelske forsterkninger ankommer ikke i den utstrekning som var forutsatt.

De tyske fly angriper daglig Aandalsnes.

Engelske transportskip senkes.

Telefonforbindelsen, også forbindelsen med regjeringen (den kom for noen dager siden til Molde) er fullstendig avbrutt.

Slik omtrent ser situasjonen ut.

Denne situasjon undergikk heller ingen forandring ved at general Paget dukket op. Han blev sendt over som chef for de engelske tropper i Gudbrandsdalen. Det blev på forhånd sagt om ham at han var en erfaren praktiker og samtidig en fremragende teoretiker. I den første verdenskrigen blev han såret 4 ganger. Hadde også tjenestgjort i India og Marokko. Sist var han chef for generalstabsskolen i Camberly, hvor han efterfulgte lord Cart.

General Paget har også ~~erklæret~~ ^{skrevet} sig et godt navn som golfspiller, og det må sies å være ganske forbløffende i betraktning av at den venstre armen hans er lammet som følge av et sår. Det er et pussig tilfelle at også general Carton de Wiart, som har kommandoen nord for Trondhjem, også har en lammet arm.

Det var den 26. april at Paget ankom. Den 27. april overgav Ruge ham kommandoen over samtlige tropper i hele Gudbrandsdalen.

Den 28. april kommer der en melding fra London som setter et definitivt punktum for general Paget's løpebane som feltherre i Skandinavia, og det endog før det er riktig begynt.

Like før mørkets frembrudd kom der i går et hydroplan direkte fra London til Molde. Det var lørdag kveld. Blandt passasjerene var også en ung engelsk kaptein. Like etter ankomsten begav han sig til havnekapteinen og hadde med ham en samtale under fire øine.

Et kvarter senere er kapteinen, som optrådte så hemmelighetsfullt, allerede på vei innover Romsdalen.

Imidlertid er det blitt helt mørkt. Reisen gjennom Romsdalen er vanskelig, for ikke å si risikabel.

Den smale landeveien blir sterkt trafikert i nattetimene, for om dagen er så godt som all trafikk innstillet på grunn av truselen fra de tyske fly. Kolonner med biler stanser op. Det er forbundet med den største risiko å sno sig forbi. Og rett som det er må der gjøres holdt på grunn av kjempemessige bombekratere.

Dessuten er det midt i sneløsningen. Om dagen strømmer vannet over veien. Nu om natten er vannet frosset ~~til is~~, så kjørebane er glatt som is. På et sted står skogen i brann like ved veien. Reisen blir det rene mareritt.

Klokken blir omkring 3 om natten før den engelske kapteinen kan stanse utenfor øverstkommanderende Pagets kvarter. Et papir som legitimerer ham som kurer fra War Office gjør at han slipper inn til general Paget med én gang.

Paget reiser sig fra feltsengen sin og lese ~~beskjeden~~ ^{ordren} fra London i lyset fra en lommelykt. Det er ordre om at samtlige engelske stridskrefter skal evakuere Gudbrandsdalen og begi sig til Aandalsnes, hvor de vil bli innskibet.

Denne natten lyktes det ikke Paget å få blund på øinene.

SVARET

Noen timer senere står general Paget med ordren foran den norske øverstkommanderende, general Otto Ruge.

General Ruge står først helt stum et øieblikk, nesten som han skulde være lammet. Så sier han:

- Er De klar over hvad dette betyr? Det er

det totale sammenbrudd i hele Syd-Norge.

Englenderen har ikke noe å svare på det.

Ruge fortsetter:

- De kjenner de planer vi her har arbeidet etter. Jeg var av den opfatning at det fremfor alt gjaldt å innta Trondhjem. Jeg mener som så: har vi først inntatt Trondhjem har vi en basis for videre fremstøt. Muligens endog et offensivt fremstøt sydover. Dette var min strategiske ide, om jeg så må si. Men nu er den ødelagt.

- Rømmer vi Gudbrandsdalen, blir veien fri til Trondhjem. Og skulde tyskerne sette sig riktig fast der, da er det håpløst å tenke på å komme inn der igjen.

Ruge tier og sitter og ser fremfor sig.

- Situasjonen er fortvilet, sier Paget og avbryter tausheten. - Men jeg vil minne Dem om de samtale vi hadde. Situasjonen var fortvilet både igår og dagen før.

- Kanskje allikevel ikke så fortvilet som vi forestilte oss. Tenk på oberst Dahl. Muligens vil det lykkes ham å slå sig igjennem. Husk våre tropper nord for Dovrebanen. Vi skal ikke gjøre det lett for tyskerne. Og så har vi fremdeles general Hvinden-Haug. Hvis bare London vil sende oss forsterkninger....

Ruge spretter op. Det er som om der er gått et nytt lys op for ham. Hans deprimerte tilstand er som blåst vekk.

- Nu vet jeg det, sier han og går med lange og kraftige skritt gjennom kvarteret sitt. - Vi skal ikke gi op kampen, - tvertimot. Vi forlanger forsterkninger fra London. Vi telegraferer tilbake at vi ikke begriper nødvendigheten av et tilbaketog, og at vi heller ikke vil begripe det.

General Paget sier ingen ting. Han kjenner englenderne bedre. For han er selv en av dem.

To telegrammer avsendes til War Office, - det ene fra Ruge, det andre fra Paget. Begge ber om at ordren må bli tilbakekaldt og at der blir sendt forsterkninger. At man akter å operere efter de gamle planer som om intet var hendt.

Men om kvelden, ^{en} før der er kommet noe svar fra London (der kom forresten aldri noe), trekker Paget sine tropper ut av dalen. Han trekker dem langt tilbake, til en stilling tre kilometer syd for Dombaas.

29. april 1940

~~Billet~~ 4.

Die bei V. Gausdal eingesetzten Truppen ergeben sich unter folgenden Bedingungen:

1. Die Waffen werden von den Norwegischen Truppen an den von deutschen Truppenführern festgelegten Stellen sofort niedergelegt.
2. Die entwaffneten Norwegischen Truppen marschieren unter ihren Offizieren nach den Weisungen des deutschen Truppenführers unter deutscher Begleitung nach Lillehammer.
3. Es erfolgt denn zusammengefasste Unterbringung in einem Lager nach Weisungen der deutschen Truppenführung.
4. Die Entlassung der Offiziere und Soldaten in die Heimaterorte wird durch die deutsche Truppenführung geregelt, sobald die Kampfplage in den in Frage kommenden Gebieten es erlaubt.

Der Norwegische Truppenführer

T. A. Dahl - Oberst

Der deutsche Truppenführer

Bauer - Oberstleutnant

O. Steen - Oberleutnant und Dolmetscher

29. april 1940

-126-

KAIEN BRENNER I MOLDE
- - - - -

Nyheten om London-regjeringens hemmelige ordre er også kommet den norske regjering i Molde for øre.

Den har skapt dyp nedslåtthet hos alle, ikke minst hos kong Haakon. Slik så altså den storartede hjelp ut som England lovet den 9. april!

Regjeringen sender et protesttelegram til London.

Men London ligger et godt stykke unna, og telegrammer forårsaker ikke direkte smerter.

Utpå eftermiddagen kommer svaret fra Foreign Office. Man har sørget for at krysseren "Glasgow" anløper Molde for å stille sig til disposisjon for herrene i regjeringen.

Det var jo også et slags svar.

- - - - -

Dagen går - en dag fylt med bitterhet og skuffede forhåpninger.

Den blir ikke hyggeligere ved det at tyske bombefly hjem søker Molde.

Litt over klokken 11 om kvelden kommer krysseren "Glasgow" til Molde.

Straks etter samler der sig på kaien en forsamling på ca. 50 mennesker: kongen og kronprinsen, regjeringen og diplomatiet, for så vidt de har holdt ut helt til Molde. Der er også noen damer der. Konen til den engelske minister Dormer, fru Dampierre og den polske fru Neumann. Hun har fremdeles med sig de to pekingesere hun har ført med sig helt fra Oslo.

Det er livsfarlig å bevege sig gjennom Molde. Hele husrekker står i flammer. Nu og da styrter et tak brende ned. På gaten ligger der igjen glødende bjelker.

Det er ikke anderledes nede ved havnen. Der brenner lagerhusene og kulloplagene. Hele ~~kaien~~^{kaien} står i flammer. Det er umulig å komme om bord. Engelske marinesoldater og norsk infanteri blir satt inn for å slokke brannen.

Alt i ett stiger flammer til vars. Det ser

truende ut for bagasjen som er blitt sendt i forveien. Det samme gjelder viktige offentlige dokumenter, bunkene med pengesedler fra Norges Bank, koffertene med de personlige endeler. Der blir lagt våte presenninger over.

På kaien står også de små uanselige trekasser hvor regjeringens gull befinner sig. Heldig bragt bort fra Oslo og reddet fra de tyske fallskjermssoldater, etter allehånde eventyr bragt hit til Aandalsnes....og nu danser flammene omkring gullet.

Arbeidet går med feberaktig hast. Klokken 12.30 er brannen slokket så vidt at kongen kan gå om bord. Han er den første som setter føttene på dekket. Etter ham kommer kronprinsen og regjeringen.

Chefen om bord mottar kongen og fører ham ned til kahytten som er reservert ham.

Der blir ikke vekslet mange ord. Hverken sinnsstemningen eller tidspunkt tilsier det. Kongen har sine bekymringer, og kapteinen tenker bare på å komme punktli avsted.

Nu står han allerede oppe på broen. Det var hans hensikt å komme vekk like over midnatt, men fremdeles driver de på med å innlaste disse fordømte gullkassene.

- Hallo!, roper han ned fra broen.- Hallo, dere der nede! Sett farten op litt!

Svetten hagler nedover pannen på de arme matroser. De løper med ~~den~~^{de} tunge kistene og stabler dem op på dekket. Det er umulig å få innlastet dem på forskriftsmessig måte i lasterommet.

Funksjonærer fra Norges Bank står der og fører kontroll med hver eneste kasse.

Med nervøse skritt går kapteinen frem og tilbake på broen. Med korte mellomrom kaster han et blikk på klokken. Klokken 1.20 gir han nestkommanderende en ordre. Til matrosene roper han:

- Slutt med gullet!

- Vent litt, roper en fortvilt stemme nedenfra

Den kommer fra en av bankfunksjonærene. - Bare et kvarter til, hr. kaptein!

- Jeg har allerede ventet mere enn et kvarter

Nu er det slutt.

- Det er bare tredve millioner til, hr. kaptein!
Vi ~~trenger~~ ^{trenger} bare et kvarter, bare ti minutter.

- Ikke et minutt lenger! Nettene er forbandet korte hos dere! Når det blir lyst, vil jeg være ute på det åpne hav. Tror dere jeg har lyst til å bli sendt til bunn av naziene på grunn av de elendige tredve millionene?

Trossene hales om bord. Tredve millioner kroner blev liggende igjen på bryggen i Molde.

Disse tredve millionene blev forresten lastet om bord i fire fiskekuttere i løpet av natten. Kutterne tok fet ~~sø~~ ^{avsted} i samme retning som "Glasgow", og så begynte et nytt og eventyrlig kapittel i historien om Norges Banks gull.

- - - - -

Kong Haakon sitter sammen med kronprinsen nede i sin kahytt. De to adjutanter er ~~der~~ ^{gjort} til stede.

Ingen har sagt et ord. Ingen av dem har heller smakt på whiskyen som står foran dem på bordet, - whisky på skotsk maner, med vann i i steden for selters.

Plutselig blir kongen interessert. Den gamle sjøoffiseren i ham er vakt til live. (~~Før han blev konge i Norge var han dansk sjøoffiser~~) Hva er det kongen lytter etter? Jo, det er krysserens skruer som er begynt å rotere.

Det er noen som banker på døren.

- Kom inn, sier kongen.

En engelsk sjøoffiser kommer inn, ledsaget av en matros. Matrosen har hele armen full av redningsvester.

- Undskyld, tillater Deres Majestet at jeg hjelper Dem på med en her?

Uten et ord til protest lar kong Haakon engelen bringe anbringe redningsvesten.

er bestemt til Admiralitetet i London.

I går forlot kong Haakon på en engelsk krysser Molde og dermed Syd-Norge. Da general Ruge innfant sig i dag, forelå direktiv fra regjeringen om at han skulde komme etter nordover. Et slikt direktiv er det lett å gi, men ikke så lett å følge. Det er jo ikke mulig å reise slik man vil lenger. Ikke en gang for den norske øverstkommanderende. Han må be englelenderne om å sende et skib.

Det er grunnen til at Mister Foley har det travelt.

Inntil 9. april hadde Mister Foley sitt virke i den engelske legasjon i Oslo. Som en beskjedne funksjonær i passavdelingen. Det var ingen som kjente navnet hans. I dag er Mister Foley en stor mann. Han sørger for radioforbindelsen mellom overkommandoen og London. Denne jobben har han ikke bare hatt fra i dag, men helt fra felttogets begynnelse. Til å begynne med var han ledsaget av noen kvinnelige sekretærer fra legasjonen. De er alle sammen totalt ferdige, de befinner sig rundt omkring på sykehus, - overanstrengte og utmattet til døden.

Slik er Mister Foley. Men også det apparatet han steller med har sin historie. Det blev ved en leilighet gjort til gjenstand for behandling i et hemmelig møte i Stortinget. Dette apparatet var nemlig en illegal sender. Det befant sig nemlig en god stund innenfor legasjonens enmerker på Drammenveien. Det er altså med denne senderen at Secret Service sendte sine meldinger til London, og der finnes folk i overkommandoen som er av den mening at Mister Foley bare for et syns skyld var knyttet til passavdelingen, men at han til gjengjeld hadde meget å gjøre med Secret Service.

Hvordan det nu enn forholder sig med det, så peilet radiotelegrafistene i den norske generalstab ^{denne} hemmelige senderen. En stund så det ut til at det skulde brygge op til en stor affære. Saken blev bragt inn for Stortinget. Ja, det blev protestert litt også. Men det var også alt. I dag, akkurat som tilfellet har vært under hele felttoget, står apparatet til den norske overkommandos forføining.

Denne senderens historie er betegnende for historien om forbindelsen mellom England og Norge. Den kan

tjene som illustrasjon til en uttalelse som forsvarsminister Ljungberg skal ha latt falle under sitt besøk i London i mai:

"Hemmelig forlovet har vi vært hele tiden, men etter den 9.april er vi forenet i ekteskap".

Man kunde altså uttrykke det slik at Mister Foley bragte denne senderen med inn i det politiske ekteskap.

Mister Foley har også arbeidet bra i dag. Ved middagstid kom der radiomelding fra Admiralitetet i London at et skib stod til disposisjon. Det vil forlate Molde sent på kvelden. Og dermed er alt i den skjønneste orden

- - - - -

Sent på kvelden kommer en liten bilkolonne til Molde. Det er general Ruge og herrene fra overkommandoen. Det begynner å bli ~~helt~~ mørkt, og dette er det riktige tidspunkt til å innskibe sig.

Det ser uhyggelig ut i Molde. Molde har opphørt å være en by. Hele byen ligger i ruiner. Her og der ryker det enda på brannstedene. Ved kaien brenner det fremdeles. Ilden har antent noen kullhauger, og de har stått i brann et par dager. Heten her er nesten utholdelig.

Ute på fjorden ligger noen engelske skib. Man kan se et stort transportskib og en jager. Innskibningen er i full gang. Småbåter farer frem og tilbake.

Overkommandoen er blitt henvist til den engelske havnekommandant. Ham må de først opsøke. Ruge får høre at der er rikelig med plass om bord i den store transportdamperen, - havnekommandanten har ~~sørget~~ ^{bragt} for det. Skuld herrene ønske det, vil de straks bli ~~bragt~~ om bord.

- Skal skibet nordover? spør Ruge, skjønt det er temmelig klart at båten ikke skal dit.

- Det skal til Scapa Flow, svarer kommandanten.

- Men vi vil nordover.

- Det dreier sig om en liten avstikker. Så vidt jeg vet har Admiralitetet forberedt alt. I Scapa Flow vil der ligge et skib ferdig til herrene.

General Ruge kaster et blikk på mennene i staben som står i en halvkrets omkring ham. Han vet godt at de ikke ønsker å reise til England. Dette punkt har vært

diskutert flere ganger. Disse unge herrene har jo sin stolthet og sine ~~lille~~ ^{fornevnninger} personlige ~~fornevnninger~~. Det kan man jo lett forstå. De er helt naturlig av den mening, at når Syd-Norge måtte opgis, så skyldtes det at England trakk sine tropper tilbake. Et anstendig menneske drar ikke til England under slike omstendigheter, - i hvert fall ikke på det nuværende tidspunkt.

Situasjonen er temmelig spent. Offiserene står der ubeslutsomme og kaster blikket til side. Er det ingen som vil gi et svar på generalens spørrende ansiktsuttrykk?

Jo, det er det. En ung stabsoffiser tar ordet og sier:

- Jeg tillater mig å foreslå at vi i k k e blir med til Scapa Flow.

Den engelske havnekommandant ~~u~~ kaster et fiendelig blikk på den talende.

- Der er ikke så meget å velge mellom i dag.

Den unge stabsoffiseren tar bladet fra munnen og svarer:

- Vi må nordover. Til syvende og sist er det Englands skyld at vi må reise herfra. Derfor må England skaffe oss et skib.

Det ser ut som om det vil komme til et munnhuggeri. General Ruge griper derfor inn.

- Vi er nu tross alt forbundsfeller, sier han utjevneende og vender sig derpå til havnekommandanten.

- Der ligger en jager der borte. Hvad mener De om ~~at~~ vi fikk den?

- Jeg har alt snakket med chefen om bord, svarer havnekommandanten. - De kan være sikker på at jeg har gjort alt mulig for å få ham til det, men forgjeves. Han har tatt direkte ordre fra London. Men hvis De ønsker det, skal jeg forsøke enda en gang.

Havnekommandanten forsvinner. Kontoret hans befinner sig i kjelleren til et nedbrent hus. Han vil sende en radioforespørsel til jageren.

Tiden går. Det er etter hvert blitt mørkt. Desto uhyggeligere virker ~~lyset~~ ^{skinet} fra de brennende kullhaugene. Offiserene spaserer frem og tilbake, venter på svaret.

De unge ^{blant} dem går i gang med å hente dokumenter i bilene og kaste dem på varmen. Her går de skriftlige optegnelser om kampene ved Lillehammer og i Gudbrandsdalen op i røk. Felttogget endte med avskjeden i Aandalsnes. Overkommandoens arbeide blir til aske.

Det ser ut til å drøie med å få svar fra jageren. Havnekommandanten er plutselig tilbake igjen og sier at han vil selv ta turen bort til chefen på jageren. Han går om bord i en barkasse.

Situasjonen begynner å bli pinlig. Klokken er 11. Noen av offiserene begynner å bli synlig nervøse. De spør sig selv om dette er forenelig med arméens ære. Den unge offiseren, som viste sig så modig en stund før, foreslår at man ganske enkelt skal beslaglegge noen av de norske fiskekutterne. Heller sildelukt enn ydmyke henvendelser til englenderne!

Det er nesten midnatt da havnekommandanten omsider kommer tilbake. Det er tydelig på langt hold at hans henvendelse har vært forgjeves. Chefen på jageren har vegret sig for å dra nordover, forteller han. Chefen har fått ordre om å sikre transportskipets overfart til Scapa Flow. Den slags befalinger kan selvsagt ikke ignoreres.

Mens englenderen er i ferd med å forklare dette, legger en barkasse til kaien. Kapteinen på transportskipet har sendt den for å hente nordmennene. Videre har han sendt med beskjed om at han akter å lette anker om et kvarter.

Enda en gang ser general Ruge sig omkring i kretsen av sine offiserer. Over alt møter han bare tause, alvorlige ansikter. Han smiler fremfor sig og sier til havnekommandanten:

- De ser selv, det er liten stemning for det. Barkassen forlater kaien uten norske passasjerer.

For overkommandoen er det ikke noe annet å gjøre enn å vende tilbake til Batenfjordsøra, hvor den har hatt kvarter siden dagen før.

- - - - -
Mister Foley måtte tre i aksjon igjen. I løpet av den neste dag ankom endelig en jager, og om bord i den reiste Ruge og overkommandoen nordover, - uten å ta omveien om Scapa Flow.

Molde, 30. april 1940

Helt siden tidlig om formiddagen har Mister Foley vært i sving. Han sitter ved overkommandoens kortbølgesender og prøver å få avsted en viktig radiomelding som

1. mai 1940

Billet 6.

O R D R E

1. Samtlige avdelinger skal straks nedlegge våpnene og samles mot Fagernes.
Skyts, våpen, kjøretøyer, biler, utrustning, hester m.v. skal samles på følgende steder : Øye, Vang, Lomen, V.Slidre og Ulnes. Alt skal leveres i uskadd stand. Soldatene skal beholde uniform og ryggsekk, offiserene også pistol, men uten ammunisjon. På disse steder blir det kjørt frem proviant.
2. På hvert sted skal det settes nødvendig vakt (ca.20 mann) uten våpen, spesielt for ammunisjon og våpen, kjøretøyer og hester. En hestepasser pr. hest.
3. Etter at våpen m.m. er levert til de nevnte steder, skal folkene marsjere til Fagernes i ordnede avdelinger under ledelse av sitt befal. Dette befal er ansvarlig for at marsjen går ordnet.
4. Stabssjefen, kaptein L'Orange skal gjennomføre disse ordre på strekningen mellom Borleug bro og Lomen, sammen med den tyske ordonansoffiser, kaptein Meng. Selv skal jeg gjennomføre ordningen på strekningen Lomen-Fagernes sammen med den tyske sjef.

Under ordningen av brigaden blir mitt kvarter Fagernes.

G. Østbye (s)

Gol, 1.5-1940

Festgestellt.
Engelbrecht.
Generalmajor u. Div. Kommandeur.

Rett avskrift:
H.L. Lovenskiöld
kaptein

"KJENNER BRIGADEN TIL AT....?"
 - - - - -

Namsos, natten mellom 1. og 2. mai 1940

Løitnant Aune, tilhørende den norske etterretningstjeneste, er kommet til Namsos. Han går med raske skritt gjennom byen, som ligger som en rykende ruinhaug etter det siste bombardementet. Det er mørkt, - klokken er en halv time over midnatt.

Da han kommer ned i en dårlig oplyst kjeller, det er en telefon der, er det ikke vanskelig å se at løitnanten er meget ophisset.

Løitnant Aune betjener sig selv av apparatet. Man hører ham si:

- Jeg vil gjerne snakke med oberst Getz...meget viktig sak....nei, nei, med oberst Getz personlig!

Det varer en stund før det blir konstatert at obersten i øieblikket ikke er å få i tale.

- La mig få snakke med stabschefen da.

Men han er heller ikke til stede i øieblikket. Han ligger og sover, må hentes først. De siste dagene har vært anstrengende både for soldatene og offiserene. En liten stund senere er han i telefonen.

- Dette er løitnant Aune. Jeg vilde bare rapportere en personlig iakttagelse jeg har gjort nettopp nu. Kjenner brigaden til at våre allierte vil forlate oss?... Ikke det...det kunde jeg tenke mig....snakket nettopp med noen menige fra den franske staben. De sa ganske åpent at de skulde reise straks. Høist sannsynlig englenderne også....til en annen krigsskueplass, mener De?...det er mulig. At det bare er rykter?...Tror ikke det. Det er nok noe i det, vil De gi brigadechefen beskjed.

Løitnant Aune legger røret på og lener sig sig utmattet tilbake i stolen.

- Det er selve dødsstøtet, sier han innbitt til sig selv.

FRANK MUTO ER FORBAUSET
 - - - - -

Mens løitnant Aune gjør sig opp sine tanker

om det som vil skje de nærmeste dager, meget bekymringsfulle tanker, går en mann bortover gaten som fører fra havnen til Namsos by. Han er nettop kommet hit på en engelsk båt. Han heter Frank Muto og er reporter i "Daily Express". Han har en koffert i hånden og er på jakt etter et hotell.

Frank Muto er kommet til Namsos fordi det blev fortalt ham at der vilde det komme til å skje store ting i de nærmeste dagene, - kamp på hele linjen, angrep på Trondhjem, seierrik fremmarsj, handling, handling. Endelig en gang skulde det skje noe.

Det som imidlertid Frank Muto blir vidne til om natten er tropper som marsjerer avsted i mørket. Men, eiendommelig nok, de marsjerer ikke i retning av Trondhjem. De marsjerer ned til havneområdet.

Han støter på et kompani som har gjort heid på en liten plass. De har felt utrustningen og våbnene med sig. En ung offiser står foran ~~frontlinjen~~ ^{Kompaniet} og gir ordrer.

Kompaniet gjør halvomvending og marsjerer avsted. Det tar retning mot havnen.

Hvad kan det være som skjer her?

Frank Muto har tilstrekkelig kjennskap til krig, ~~og~~ han behøver ikke å stille spørsmål.

Reporteren er kommet inn i den ødelagte byen og streifer omkring i gatene. Han får høre at det bare er et eneste hotell igjen, og der er det så som så med taket og ikke en hel rute i noe vindu.

Frank Muto er allikevel glad for at han får tak over hodet.

Da han kommer inn i huset, får han øie på noen menn i den sparsomt oplyste gangen, - to engelske politioffiserer.

De vil se hans legitimasjonspapirer. De vil vite hva han ønsker å gjøre her, hvor han akter sig hen, når han vil reise o.s.v., o.s.v.

Da "forhøret" er over, blir det sagt ham:

- De må ~~ikke på noen måte~~ ^{absolutt ikke} skrive noe om det De har sett her i natt eller kommer til å se. De forstår?

- Jeg forstår.

- De må gi oss Deres æresord på at De ikke kommer

mer til å berette noe om dette, det være sig til Sverige eller andre steder.

Frank Muto gir sig æresord på det.

Enda en gang spør han sig selv: hvad er det som går for sig her i Namsos?

FORBUNDSFELLER

2. mai 1945 - - - - -

Torsdag, i grålysningen.

I løpet av natten til torsdag, torsdag den 2. mai, foregår der mangt og meget som er uforståelig.

I grålysningen er en liten gruppe norske ingeniørtropper brutt op. De kjører i lastebil langs telefonlinjen Haugen-Lyngstad for å kontrollere og utbedre ledningen som så godt som daglig blir brutt på grunn av de stadige bombardement.

En engelsk vaktpost med geværet i anleggsstilling og med et morskt opsyn under den flate stålhjelmen stanser bilen.

- Må jeg få se legitimasjonspapirene.

De norske soldatene - eldre menn som i det borgerlige liv er telefonarbeidere - viser frem sine pass og sine passersedler.

Disse passersedlerne er, noe de engelske militære myndigheter har funnet på. Alle som ~~ønsker~~ ^{ønsker} å komme inn på det av englenderne besatte ~~militærområdet~~ område, må være i besittelse av en slik passerseddel, - endog de chauffører som hver dag kommer med proviant til englenderne.

- Disse passersedlene, sier vaktposten barskt, gjelder ikke lenger.

- Hvorfor ikke? De er jo forsynt med passfotos og stempel.

- Det er så, men de er fra 25. april. Og da er de for gamle. Ordren er nu at det trenges en ny passerseddel hver dag.

- Men vi reiser jo gjennom her hver dag, sier han som er chefen for telefonavdelingen.

- Det forandrer ikke saken.

Det begynner å koke i den norske soldaten. Han plukker frem alt han har av engelsk og gir sitt raseri litt luft.

- Det eneste vi ønsker er å få reparert telefonledningen, ikke noe annet. Og det skulde vel også interessere englenderne, ikke sant?

- Jeg gjør det som jeg har fått ordre om.

- Da kan De si til chefen Deres at her dreier det sig om norsk territorium og ikke om et engelsk county!

Karene river passersedlene ut av hendene på vaktposten. De avslutter diskusjonen med å springe op på bilen. Kjøreren er en rask ung kar som setter motoren hurtig i gang og kjører videre.

De er ikke kommet mere enn et par hundre meter, så smeller det. Vaktposten har sendt et skudd efter sine norske kamerater. Men heldigvis blev ingen truffet

Karene setter i en latter og kjører videre. De reparerer ledningen KA-DF som er brutt på flere steder. De gjør (sin plikt ufortrødent), er endog rede til å tilgi sin forbundsfelle litt. Tross alt er de jo forbundsfeller.

Hele formiddagen går med til arbeide.

Da bilen ved middagstid kommer tilbake til det stedet hvor den nevnte episode fant sted, er plassen tom. Den engelske vaktposten er ikke der lenger.

Men til gjengjeld gjør karene en merkelig opdagelse, - ledningen er brutt.

Troppchefen går bort for å undersøke saken på nært hold. Han rister på hodet.

- Her er det blitt brukt en trådsaks, sier han til folkene sine. - Vi henger i fra morgen til kveld, og så ødelegger englenderne det hele for oss. Kan dere begripe sånt?

Det er ingen som begriper det.

Karene gjør den overskårne ledningen i stand og melder fra til den overordnede myndighet.

TO BREV OMKRING 22.40, 2. mai 1940

Det er torsdag, sent på kvelden.

Dagen er over.

Namsos blev bombardert.

Fränk Muto satt nede i kjelleren og var redd for sitt liv... Han hadde forestilt sig tingene helt ander-

ledes.

Engelske tropper samlet sig i skogene omkring Namsos. Foran de tyske linjene efterlot de sig bare noen få vaktposter.

All forbindelse mellom den av de allierte besatte sone og utenverdenen blev avbrutt.

Ingen blev sloppet ut og heller ingen inn.

Alle ledninger blev skåret over

Terrenget omkring Namsos er blitt forbudt område. Ikke et menneske vet hvad som foregår innenfor. Ingen opplysning slipper ut.

Selv ikke oberst Getz vet hvad som foregår i skogene på den andre siden av Snåsavannet.

Oberst Getz er chef for de troppene som opererer i Nordtrøndelag. Han holder den venstre fløi av fronten helt bort til svenskegrensen. Stabschefen har gjort ham oppmerksom på den mysteriøse oppringning fra løytnant Aune. De har begge tenkt på den og snakket om den. Begge to har funnet ut at de alliertes hensikter høist sannsynlig må henge sammen med angrepet på Trondhjem. De vil sette alpejegerne inn mot festningen Agdenes,- noe de er vel egnet for. Slik er det vel..Men det vilde vært bedre om de herrer allierte en gang i mellom ytret sig litt om sine planer. Men i så henseende er man ikke blitt bortskjemt.

Krigen går videre,og arbeidet går videre. Snart vil storoffensiven mot Trondhjem finne sted,og hvad oberst Getz angår så har han gjort alt for å forberede den på beste måte. Ikke senere enn i dag har han truffet en rekke viktige beslutninger... Således har han gitt ordre om at jernbane- og veibroen ved Tangen skal settes i stand,han har også truffet avtale med rette vedkommende om at forbindelsesveiene fra Mosjøen blir bragt i orden ^{med blikk for} ~~forbindelse~~ ~~offensiven~~.

Sent på kvelden melder løytnant Evensen sig i brigadekvarteret. Det er en offiser som oberst Getz først i går sendte avsted til det engelske hovedkvarteret,fordi han gjerne vilde ha en liaison-offiser der.

- God aften,Evensen. De er kommet tilbake alt?

Løytnant Evensens ansikt er alvorlig,nesten dystert.

- Jeg kommer med to brev til Dem fra det engelske hovedkvarter.

- Ser ikke ut til å være kjærlighetsbrev, sier oberst Getz, idet han studerer ansiktsuttrykket hos den unge offiseren.

Oberstens spøkefulle bemerkning har ikke fått løytnant Evensen til å fortrekke en mine.

Det ene brevet lød slik:

Kjære oberst Getz.

Det er med den dypeste beklagelse jeg må meddele Dem at vi må reise fra dette området - enhver av oss føler det dypt.

Vi etterlater oss en del materiell her, som vi håper De vil komme og ta, og jeg vet det vil være av stor verdi for Dem og Deres tapre tropper. Vi har bare ett håp - og det er at vi kan vende tilbake og hjelpe Dem med å bringe Deres kamp til en heldig avslutning.

Deres forbundne

CARTON DE WIART

Oberst Getz lar ^{han holder brevet} hånden ~~ned~~ ^{med brevet} i felle. Han får øie på Evensen som står utenfor. Nu skjønner han hvorfor løytnant Evensen så så trist ut. Jaha, - nu er det en god del ting som er gått op for ham, gådene er løst.

Oberst Getz går frem og tilbake på gulvet i den lille bondestuen. Han prøver på denne måten å bli herre over sin ophisselse. Jaha, slik var altså de folk som kom over havet for etter eget sigende å hjelpe Norge. Stikker fra det hele i nattens mulm og mørke og skriver og sender til slutt brev, likesom i hån...

Obersten fikk også et brev til. Fra den franske overkommando, fra general Audet. Det er rikere på ord, flottere i uttrykksmåten, høfligere....i enhver henseende en franskmanns brev. Men saklig sett inneholdt det ikke annet enn Carton de Wiarts.

En offiser i ledende stilling tenker i kartter. Oberst Getz - han har fått herredømme over sig selv igjen - ser foran sig det fjellrike Nordtrøndelag med de svenske fjell i øst, havet i vest og i midten det langstrakte Snåsavann. Han ser det hele klart og plastisk foran sig

Han tenker sig inn i dette landskapet, i disse dalene og sidedalene, de større og mindre byer, jernbanene og landeveiene, - de som nu er så vriene og vanskelige fordi sneen holder på å smelte.

Oberst Getz har ingen bruk for kart her, - så godt kjenner han det hele. Han vet hvor tyskerne står, og han vet også hvor hans egne tropper står. Selv om det bare gjelder den minste speiderpatrulje, vet han hvor den befinner seg **også**. Men han vet dessverre også mere. Han vet at der hvor det skulde stå engelske og franske tropper, der står det ikke noen. Der er opstått et stort hull i dette landkartet. Et ingenting...

Hvad vil skje i morgen? Og dagen etter den? Muligens er det skjedd noe alt i dag?

Tyske rekognoseringsavdelinger undersøker terrenget foran sig. De finner forlatte hull i bakken, de finner skoger som også er forlatt. Så rykker det første tyske kompaniet frem, om en stund er det et helt regiment som rykker inn i Namsos. Nordmennene blir angrepet i flanken, snart vil de bli angrepet i ryggen, og da er alt håp ute.

Oberst Getz må lese de to brevene enda en gang.

"Kjære oberst Getz. .... Deres hengivne Carton de Wiart."

Som den samvittighetsfulle mann han er, skriver oberst Getz i sin notisbok: "Mottatt 22.40".

INNSKIBNING

- - - - -

Klokken 22.40 befinner general Carton de Wiart sig om bord i et troppetransportskib. Det ligger ute på havnen, og generalen står og ser på at troppene innskibes.

På grunn av de tyske bombene er havneanleggene i en slik forfatning at de ikke kan brukes. Troppene må derfor bringes om bord i barkasser og alminnelige ro-båter.

I bakgrunnen ser han byen Namsos som står i flammer. Den ser ut som en kolossal fakkel som kaster sitt lys over det nattlige skuespill som heter flukten fra Namsos. **H**an ser det røde gjenskinn av brannen i fjelltoppe

Generalen løfter kikkerten og ^{befrakte} ~~sett~~ et bestemt sted på strandbredden hvor robåtene trenger sig sammen. Han vinker en ung offiser til sig og sier:

- Der borte står en mann i sivil og snakker med soldatene våre. Det ser mig mistenkelig ut. Se nærmere på den karen. Det beste er at De tar ham til fange med én gang.

JONE MURRAY, EFTERGLEMT
- - - - -

Ti minutter senere står ordonansoffiseren foran mannen i sivil.

- Jeg spør etter ordre fra generalen: hvem er De?

- Mitt navn er Frank Muto, korrespondent for "Daily Express".

- Javel. De vet at vi skal forlate Namsos?

- Det ser jeg.

- Det er ønskelig at der ikke siver noe ut om vår avreise før vi er kommet vel avsted.

- Det har jeg hørt tidligere.

- Vil De følge mig om bord i skibet?

- Er det mulig å telefonere med London fra skibet? spør journalisten med et fordekt smil.

- Selvfølgelig ikke.

- Det var det jeg tenkte. Men da jeg under alle omstendigheter må komme i telefonforbindelse med London, foretrekker jeg å bli i land.

Den unge offiseren blir litt usikker. Han tenker sig om en stund og tilkaller til slutt en sersjant.

- Sersjant, denne mannen ønsker ikke å bli med om bord. Han får gjøre som han vil. Men han får ikke lov til å forlate havneområdet før den siste soldat er bragt om bord.

Det varer ikke lenge før ^{det} ~~de~~ er skjedd. De første transportskibene er allerede ute av havnen. De siste robåtene er på vei utover.

Frank Muto går tilbake til byen igjen. Der ser det enda uhyggeligere ut enn dagen før. Nu er denne byen endelig helt ferdig. Ikke et menneske å se mellom ruiner

Det freser bare op i de avbrente bjelkene av og til.

Like før han kommer til hotellet hører han raske skritt. Det er en engelsk soldat som løper nedover mot havnen. Mannen er tungt belesset og peser under vekten av den svære bagasjen.

- De behøver ikke å løpe, sier Muto, alle skibene er gått.

Det er artilleristen Jone Murray, 21 år gammel. De to mennene står der og ^{lurer} ~~tekter~~ på hvad de skal gjøre. Jone Murray har satt sine ting ned på gaten og tørrer svetten av sig.

Så lyder et kraftig skudd, derpå et ^{til} ~~bill~~. De følges av hele salver. Helvete bryter løs.

De to englendere stirrer utover fjorden og får øie på lynglimtene i mørket.

- Det er våre torpedojagere, sier Jone Murray.

Straks efter går det op for dem hvad disse skuddene betyr. Over alt langs bryggene står det materiell englenderne efterlot, - lastebiler, motorisert artilleri, vogner av alle slag, - en veldig vognpark. Nu skytes det på alt dette for at det ikke skal falle i tyskernes hender. Flammeluer op. Hver gang en bensintank antennes ser de en stikkflamme som skjærer op mot nattehimlen med en fresende lyd.

Her ødelegges det materiellet som general Carton de Wiart skrev til oberst Getz om: "Vi efterlater oss en del materiell her, som vi håper De vil komme og ta, og jeg vet at det vil være av stor verdi for Dem og Deres tapre tropper".....

SISTE DAGSBEFALING

Oberst Getz' brigadekvarter, 3.5.1940

I dette øieblikk har oberst Getz ingen anelse om hvordan englenderne behandler det materiellet de har lovet ham.

Det vilde ikke ha interessert ham så svært heller. Han er i øieblikket beskjeftiget med ganske andre ting. Han sitter i sitt kvarter med et alvorlig ansikt, og skriver og skriver...

Han har gått i gang tre ganger, men hver gang

Prisminister Chamberlain i disse dagene. Hvordan kunde det gå til at Tyskland i relativ ro og mak kunde besette store deler av Skandinavia? Hvor var marinen henne da dette skjedde? Hvorfor trakk England troppene sine ut av det sydlige Norge?

Hvad utenriksminister Koht angår har han slett ikke kjedet sig i disse dagene. Han har sett sig om i Savoy, og det er en ganske behagelig avveksling når man i ukevis har sittet der oppe i det triste Tromsø. Og ved siden av Savoy er det andre lokaliteter i London hvor man kan føle sig riktig vel.

Men idag, den 7. mai 1940, forestår der utenriksminister Koht en oplevelse av ganske særlig art. Underhuset holder møte, og temaet er Norge. Chamberlain skal holde en stor tale.

Koht og Ljungberg trer inn i parlamentbygningens inngangshall. De blir anvist plass i plysjsofaen rett overfor veggmaleriet Magna Charta. Om en stund kommer en uniformert betjent som ledsager dem op. Det går opover krokete trapper frem til galleriet som er besatt til siste plass. For de to nordmenn er der reservert plass i forreste rekke.

Der hersker et magisk halvmørke i det store rommet, meget forskjellig fra Stortinget ved Carl Johans gate. Og så er det en egen lukt der, - en lukt, som minner om den i gamle museer.

Koht kaster et blikk ned i salen. Han ser benkene til Parlamentets medlemmer, de er overtrukket med grønn plysj. Han ser også de røde metallkassene som er full av papirer, det noe forhøiede bordet i midten med de tykke folianter på. Han ser nøie på Speaker'en i talar og stor parykk. I dette øieblikk bemerker han at det snakkes der nede. Han hører ordet Norge bli nevnt. Hvis hans øre ikke bedro ham, var det snakk om snebriller.

Han søker efter den som har ordet, og han finner ham på regjeringsbenken.

Koht snur sig og spør betjenten:

- Hvem er det som taler der?
- Krigsminister Stanley.

Dermed er betjenten forsvunnet. Her oppe er

London, 7. mai 1940

Det er fire dager siden utenriksminister Koht kom til England. Idag er det 7 mai, og han opholder si fremdeles i London. Han er altså enda ikke vendt tilbake til den plass hvor han "hører hjemme".

Og det har naturligvis sine ^{gode} grunner. De samtalene han skulde ha med Chamberlain og Halifax fant først ^{2. v. s.} sted igår. De er forresten falt tilfredsstillende ut, - til fredsstillende for englenderne.

Koht hadde måttet vente litt på disse samtalene. Førsteministeren i et Imperium er ikke forpliktet til å stå til disposisjon for en norsk utenriksminister til hvilket som helst klokkeslett på døgnet. Dessuten har disse herrer akkurat nu sine høist personlige bekymringer. Det trekker op til et kraftig uvær på Englands parlamentariske himmel. I de store avisers lederartikler står det svart på hvitt at det er noe som forestår, - en overraskende, muligens endog sensasjonell forandring.

Det er en hel rekke spørsmål som forelegges

det også forbudt å hviske.

-Det er riktig, sier ministeren der nede, at det bare var noen av våre enheter som var utrustet med snebriller. Vi sendte i sin tid en del briller i forsøksøieme til Frankrike. Men den rapport vi siden fikk om dem, tillot ingen definitive slutninger...

Mens krigsministeren taler, fylles huset mere og mere. Diplomatosjen er fylt til siste plass. Koht får øie på en del gamle bekjente, - U.S.A.s minister, den svenske gesandt m.fl. Sydamerikanere, arabiske typer, indere og egyptere.

For et øieblikk siden kom Colban. Han hilser på sine bekjente i losjen. Derpå tar han plass og lar blikket gli bortover "The Public Gallery".

Over på den andre siden sitter pressens representanter. Egentlig har de det meget ubekvemt. Der fins ingen bord der. De har sine notisblokker på knærne og skriver ned. Koht har plutselig fått på følelsen at det er han som er gjenstand for disse notisene. Noen gir sin sidemann et puff i siden, andre hvisker til hverandre.

Nede i salen fortsetter man med å stille spørsmål og få dem besvart.

Nu er huset fullt besatt. Noen av parlamentsmedlemmene bærer uniform. På ministerbenkene er der en sanntrengsel. De er altfor små for denne regjeringen som siden krigsutbruddet er blitt utvidet med nye medlemmer. Bare plassen ved siden av Chamberlain er fri. Chamberlain selv ser trett og slitt ut.

Der ligger en umiskjennelig atmosfære av nervøsitet over hele huset. Summingen i salen minner om den man hører i et konsertlokale før et stort orkester ^{setter} ~~spiller~~ ~~opp~~.
uh.
oh.

Aha, der reiser Chamberlain sig. Klokken er akkurat 3.48.

Der høres bifall fra benkene med de konservative. Men bare svakt. Opposisjonen antyder ved å forholde sig rolig at den er fast bestemt på å gjøre vanskeligheter. Chamberlain tar frem notatene til sin tale. Det blir stilt.

I dette øieblikk går en korpulent mann av middels størrelse med raske skritt gjennom rekkene og inntar plass ved siden av Chamberlain. Det er Churchill.

CHAMBERLAIN'S SVANESANG

Premierministeren har begynt å tale.

Koht sitter med fremoverbøid hode og holder en hånd bak øret. Akustikken i denne salen er elendig. Dessuten taler ikke Chamberlain svært høyt. Han gir i det hele tatt ikke inntrykk av å være noen seierherre.

Eller skulde han allikevel være det?

Det han nu står og forteller om de engelske soldatene lyder nesten som om de skulde ha forlatt Norge etter å ha vunnet den ene seier etter den andre.

"...løst sin oppgave med strålende mot.. i vanskelige kamper lagt for dagen en jernhård utholdenhet og behendig fremrykning... mann mot mann fienden overlegen.

Stor begeistring. Mann mot mann fienden overlegen. Det turde vel være litt dristig å fortelle nordmennene *noe slikt*.

Efter å ha hyldet marinens og RAF.s innsats prøver så Chamberlain å redusere betydningen av hele affæren. Det har ikke dreid sig om stort mere enn en eneste divisjon. Uten å ville det skjønner han sine motstandere et nytt argument: Hvorfor bare en divisjon?

"Vi visste det vilde ~~være~~^{be} vanskelig å innta Trondhjem, og like vanskelig å holde byen..."

"På den annen side måtte vi ta hensyn til virkningen på den norske regjeringen, de norske stridskrefter og det norske folk..."

"Den norske øverstkommanderende bad oss inntrængende om å angripe Trondhjem for enhver pris, da denne byen både som havn og som sete for regjeringen og kongen var av største betydning. Det blev gjort oss klart at nordmennene ikke følte sig i stand til å gjøre ytterligere motstand, og at hele landet vilde falle i tyskernes hender, hvis vi ikke gikk frem på den måten som nordmennene betraktet som den gunstigste, nemlig å angripe Trondhjem. Hadde vi vegret oss for å imøtekomme dette ønske (~~den Raf av følger~~), vilde man med rette kunne ha bebreidet oss at vårt eneste formål i Skandinavia var den svenske jernmalmen..."

Utmerket... Helt i hr. Kohts og den norske utenrikspolitikks ånd. Men like etterpå kommer noe som ikke er fullt så utmerket. Chamberlain retter den bebreidelse mot nordmennene at de ikke har optrådt aktivt nok når det gjelder å ødelegge broer og sperre veiene. Han kommer med en fin antydning om at de ved å undlate dette til en viss grad selv er skyld i ulykken.

"Kampen er enda ikke slutt, fortsetter Chamberlain, - enda opholder kongen og regjeringen sig på norsk grunn, og de vil samle restene av de norske stridskrefter og sig for å kjempe videre mot inntrengeren. Og vi kommer til å stå på deres side...."

"Words, words, words", sa Hamlet. Pene ord, men ikke annet enn ord.

Chamberlain prater videre om at kampen vil fortsette, om ny hjelp, og det på samme tid som England er i ferd med å trekke tilbake de tropper det sendte i april. Hva vil en nordmann si til slikt? Hva vil Koht si?

Koht får ikke engang tid til å tenke på det

Koht opfanger plutselig et ord som interesserer ham. Et ord som angår ham mere enn noen annen ~~ixxxxx~~ ~~ixxxxx~~ ~~ixxxxx~~ av de tilstedeværende.

"Den norske utenriksminister, sier Chamberlain med hevet stemme, opfordret i en radiotale sitt folk til å ha tålmodighet. Det var et klokt råd. Han viste også forståelse for at England må være rede til å svare på et tysk angrep, likegyldig hvor det finner sted..."

Førsteministeren ser på den lille papirlappen han holder i hånden og leser op hele setninger fra Kohts radiotale.

Der klappes. Koht vet at det er et bifall som gjelder ham selv. Han ser at hodene snur sig i retning av hans plass. Medlemmer av Underhuset gir hverandre et puff med albuen. Koht vet omtrent hvad de hvisker til hverandre der oppe sitter han.

Protokollen konstaterte at premierministertale hadde vart i 57 minutter.

Debatten etterpå varte i to dager. Avstemningen fant sted klokken 8 om kvelden. Den viste 281 stemmer for og 200 stemmer mot Chamberlain. En majoritet på 81

-150-

stemmer altså, men allikevel et knusende nederlag. Blandt nei-stemmene var der også folk fra Chamberlains eget parti. Fra medlemmene av Labour Party lød ropet: Trekk Dem tilbake, trekk Dem tilbake!

Førsteministeren forlot salen som en slagermann. Han var blek i ansiktet og skuldrene hans hang slapt ned. Han demisjonerte straks etter.

Han falt fordi Trondhjem ikke falt.

"Hålogaland " 10. mai 1940.

" Grid .

For en gang skyld .... og med forbehold.

Fra London meldes at Hitler har gitt ordre til at norske frivillige soldater i fangenskap vil bli frigitt. Han begrunner dette med at nordmennene har behandlet sine tyske fanger pent og ydet hjelp til sårede tyskere.

Andre soldater enn offiserer og frivillige vil derimot forbli i fangenskap hvis ikke den norske regjering og overkommando kapitulerer ."

18. Mai.

"Kongelig resolusjon om felles overkommando for forsvaret.

1. Det opprettes en felles overkommando for rikets samlede krigsmakt ~~for rikets samlede krigsmakt~~ under navnet ~~f o r s v a r e t s~~ overkommando. Sjefen for denne overkommando benevnes ~~f o r s v a r s s j e f~~.
2. Forsvarsdepartementet benyndiges til å gi de nærmere regler for kommandostabens sammensetning og virksomhet samt utferdige instruks for forsvarssjefen.
3. Kommanderende general, generalmajor Otto Ruge, beordres midlertidig som forsvarssjef med bibehold av stillingen som kommanderende general."

Der står de nu i rad og rekke, mennene fra Trøndelagen, skogsarbeidere og kontorister, bondegutter og urmakere, fiskere og veiarbeidere. De sier ingen ting lenger nu, der er kommandert giv akt. Alle står rette som lys og stirrer på fanen.

Plutselig står oberst Wettre, regimentschefen ved siden av fanen. Alle soldatene kjenner ham. Han har vært sammen med dem de ukene krigen har vart, ofte helt fremme i forreste linje. Han har bestandig hatt et opmuntrende ord til hver og en, - en klok og forståelsesfull chef.

Oberst Wettre tar ordet og sier følgende til sine soldater:

"Det norske folk har ikke villet ofre på vårt forsvar det som var nødvendig for å sikre landets nøytralitet - til tross for at Norge vel er lettere å forsvare enn kanskje noe annet land. Vi ser idag resultatet av denne sørgelige innstilling.

Vårt fedreland er et hørtatt land.

De tyske tropper har vist at de i løpet av noen dager med små styrker og meget ufullstendige midler - meget mindre enn vi hadde kunnet råde over - har satt våre flyplasser og kystfestninger i slik stand at selv Englands mektige flåte er maktesløs."

Det er flere i de lange rekkene som nikker på hodet. Jo, jo, - det er riktig hvad obersten sier.

Obersten fortsetter:

"Vi kommer til å betale dyrt for hvad vi her har forsømt.

La oss håpe at vi en gang i fremtiden atter blir frie menn, og at vi da har lært at forsvarets forfall og landets forfall alle tider har gått hånd i hånd.

Idag står Trøndelag Dragonregiment nr. 3 for første - og kanskje siste - gang samlet omkring sin Standart.

For oss militære er det vel den tristeste begivenhet i vårt liv.

I en måned har vi vært i krig.

Kravene til disiplin og moral, humør og utholdenhet har vært meget store.

Det er det store lyspunkt idag at Regimente har vist å holde mål på disse felter.

Jeg vil takke dere alle for hvad dere har ydet. Jeg tror ikke noe regiment med så utilstrekkelig øvelse og små forsvarsmidler mot fiendens fly, kanoner og øvrig våben hadde kunnet klare påkjenningen bedre enn D.R.3 har gjort.

Jeg er ikke i tvil om at hadde vi fått ytterligere rimelig tid til utdannelse, tilstrekkelig våben og ammunisjon som var lovet oss av England, og en alliert som hadde støttet oss slik som vi hadde hatt grunn til å vente og ikke bare gjort situasjonen vanskeligere for oss - så skulde vi ha hevdet oss i kampen mot en hvilken som helst fiende."

Der går en sterk bevegelse gjennom rekkene, og oberst Wettre selv synes også å være sterkt beveget. Soldatene hans hører det på stemmen, skjønt talen hans lyder høit og kraftig utover plassen.

"Da våbnene blev nedlagt, var Regimentet fullt beredt på å gå i kamp for atter å ta vårt Land i besiddelse.

Men våre ansvarlige chefer ^{fant at} ~~blev~~ etter at engelske og franske tropper UTEN VARSEL forlot landet, vilde en fortsettelse UTEN HJELP, med et par dagers ammunisjon, sviktende forsyninger og intet OPNÅELIG mål å kjempe for, være uforsvarlig.

- - - - -

Vi oplever vel nå et av de mørkeste avsnitt i Norges historie.

Men jeg vil takke alt befal som med utrettelig omsorg har tatt sig av sine avdelinger under slit og kamp i denne måned, og alle soldater som med sin gode holdning har gjort at vi kan gå hjem med løftet panne i bevissheten om at Trøndelag Dragonregiment nr. 3 har gått gjennom denne prøve med ære."

- - - - -

Samme formiddag som soldatene i 3. norske dragonregiment var samlet for definitivt å avslutte sin krig i Trøndelagen, er en annen krig begynt i et annet strøk av Europa, - nemlig ved den belgisk-hollandske grense. Hittil prøvde Vestmaktene å få i stand en krig gjennom den skandinaviske bakdøren. Men nu er veien klar til et åpent oppgjør.

Ved Snaasavannet den 10. mai 1940

Om formiddagen den 10. mai ~~marsjerte~~^{er} soldatene i 3. norske dragonregiment ~~langs~~^{for} veiene ved Snaasavannet. De kommer fra alle kanter, - fra Jørstad og Stod, fra Valøy og fra gården Tangen.

De siste dagene har de drevet på med å sette i stand igjen jernbanelinjen, broene og landeveiene, - arbeidet som ~~de~~^{de} i følge kapitulasjonsbetingelsene skulde utføre.

Det var ikke noe lett arbeide. Av og til tittet solen frem, og da tok karene sine grønne uniformsjakker av sig og drev på med bar overkropp.

De er blitt solbrente og magre nu, og de har enda ikke glemt krigen i Trøndelag. Men de har ikke tapt motet og sitt gode humør av den grunn.

De kjenner ikke ~~grunnen~~^{årsaken} til denne merkelige appellen, og derfor settes der frem den ene gjetning etter den annen.

Bli det krig igjen? spør en.

Det blir det nok, svarer en spøkefugl, vi skal kaste sneball på tyskerne.

Den slags spøkefulle bemerkninger faller under marsjen. Men da de kommer frem til regimentets samleplass, mister de lysten til å spøke. Alle skjønner ~~straks~~^{at} at det er en alvorlig, en høitidelig, en tung stund som venter dem.

Regimentet er stillet op i ~~en~~ firkant. I midten står fanebæreren med fanen. Dette er første gang dragonregiment nr. 3 møter frem fulltallig..

Tromsø, 22. mai 1940

Mr. Curtis, korrespondent for en rekke amerikanske aviser, har opholdt sig en tid i Tromsø for å kunne følge begivenhetenes utvikling i Nord-Norge på nært hold. Tromsø er jo ~~på xxxxxxxxxxx~~ på flere måter Norges hovedstad for tiden: flere av statsrådene bor her, ~~flere~~ ^{flere} legasjoner har slått sig ned i eller i nærheten av byen, her bor den kommanderende admiral med sin stab o.s.v.

Idag har Mr. Curtis vært ~~avsted~~ ^{avsted} på en lengere tur og kommer først sent om kvelden tilbake til hotellet. Da han trer inn i spisesalen, blir han straks behagelig overrasket.

De siste dagene har restaurantens spisekart ikke hatt store utvalget å by på. Men idag er det skjedd en forandring. Det bugner av god mat på bordene. Det er hauger med smør, kjøtt så meget man ønsker. Sveitserost og gåselevpostei, whisky og fransk konjakk. Curtis får høre at der er kommet et engelsk proviantskip til byen. ~~Halve hotellet er mere eller mindre beruset.~~ Den engelske kapteinen, Curtis deler værelse med, har heller ikke latt leiligheten ~~gå~~ ^{gå} fra sig. Han er ~~blitt~~ ^{blitt} usedvanlig hjertelig og pratsom.

Curtis konsentrerer sin oppmerksomhet om et bord i nærheten, hvor det går særdeles livlig for sig. En av det belivede selskap er en eldre mann hvis påfallende opptreden ~~han~~ ^{han} ikke kan undgå å legge merke til. Han overøser ~~den unge~~ ^{den unge} damen ved siden av sig med ~~sinne~~ ^{høflig oppmerksomhet} kjærtegn.

Curtis bøier sig frem mot sin engelske venn og sier:

- Kjenner De den mannen der borte, - han med de buskete øienbrynene?

- Det er utenriksminister Koht.

- Kom ikke her med en vits.

- Det er som jeg sier, - det er Koht. Jeg har opholdt mig så lenge på dette gudsforlatte stedet at jeg kjenner ham. Sir Cecil Dormer har også fortalt mig litt av hvert om ham.

Mr. Curtis har fremdeles vanskelig for å tro

2

at det er Koht.

- Hvis det virkelig er Koht..., sier han. Men han sier ikke hva han da vilde synes.

Englenderen gjetter imidlertid hva Mr. Curtis mente å si. Derfor spør han:

- Har De aldri drukket Dem full på whisky?

- Men jeg er da ikke norsk utenriksminister.

- Nå ja,- det der er jo en privat sak.

- Det kan være, men en utenriksminister har visse plikter. Jeg er ikke nordmann, og prippen er jeg heller ikke. Men slikt gjør man ikke når man er minister i et land som kjemper for sin eksistens.

- Nei, nei, sier englenderen, som øiensynlig ikke har lyst til å begynne en moralsk diskusjon.

Plutselig griper Curtis ham i armen.

- Se hvordan ^{han} driver på å nikysse den unge ~~men~~. Det er virkelig for galt! Hadde det vært en ung front-offiser, skulde jeg gjerne ha sagt vær så god og lykke til. Men det der da,- fy fanden!

Englenderen setter whiskyglasset fra sig.

Det var det hans noe slørete øine nettop med velbehag hadde ~~drømt~~ ^{drømt} ved.

- Hva var det De sa? Har han kysset henne?

- Se der bort, der ser De selv. Kjenner De damen der borte?

- Visst kjenner jeg henne. Det er hans sekretær, en frøken Diesen. Det sies at hun har reist rundt om ham siden 9. april.

- Er hun i slekt med admiral Diesen?

- Noen sier at hun er datter til admiralen

~~Andre påstår at admiralen ikke har noen datter.~~ Mig er det ~~for~~ ^{for} knusende likegyldig hvem den norske utenriksministeren driver på og klemmer. Kelner, en whisky til!

Curtis har tatt frem notisblokken sin. Dette er blitt en innholdsrik aften. Den ene "story" bedre enn de andre.

- Og den unge fyren der borte i den kulørte skjorten?

- Det er Nordahl Grieg, forteller hans venn.-

har kanskje hørt tale om komponisten Edvard Grieg. Komponisten og faren til han der borte var fettere, hvis jeg ikke husker feil. Se litt nærmere på den fyren, - det lønner sig. Dramatisk forfatter, globe-trotter, salongbolsjevik, - alt hva De måtte ønske. Fyren har kjempet i Spania. Har vært omkring i verden om bord i seilskib. Kjenner Kaukasus og Det fjerne østen.

- Hva driver han på med her? Har han deltatt i krigen mot tyskerne?

- De ser selv hva han driver på med. Han pimper. Ikke sjelden skriver han dikt også. Forøvrig er klokke blitt halv to, og imorgen må jeg tidlig op. Jeg tror jeg går og legger mig.

Curtis fortsetter ivrig å notere. Han føler ikke trang til å gå til sengs enda.

- Hva akter De å gjøre med alt dette tøiset, spør englenderen. - Skal De ~~ta seg~~^{telegrafere} det til Washington?

Mr. Curtis rører omkring i kaffen med skjeen (av gode grunner har han i kveld avholdt sig fra spirituossa) og svarer til slutt med å stille et motspørsmål:

- Hva synes De egentlig om Tromsø?

- Jeg synes den er skrekkelig. Jeg skulde ønske jeg var vel avsted.

- Men jeg synes Tromsø er storartet. Jeg kommer til å skrive en roman om det jeg har opplevet her. Ingen reportasje, forstår De. Nei, en riktig spennende roman, situasjonen utfordrer en jo direkte til det... Midnattsolen, det høie nord, sne og is, disse merkelige menneskene, disse eventyrlige opplevelser, denne dristige atmosfære. ~~Disse herrens~~^{alt dette storslagne} ~~herrens~~^{herrens} ~~herrens~~^{herrens} og på samme tid disse dekadensfenomener...

Stolene borte ved nabobordet blir skjøvet bakover, selskapet der bryter op. Arm i arm forlater de lokalet.

- For enda en gang å komme tilbake til Koht, sier Curtis, er ikke han gift?

- Naturligvis er han det. Men det har han aldri tatt så nøie. Jeg kunde fortelle Dem flere småhistorier om ham fra Paris. ~~Minst~~^{Var minister} har fortalt mig dem. Men det kan vi snakke om en annen gang.

- Jeg tar Dem på ordet.

- Opvarter, roper englenderen, jeg vil gjerne b.
tale.... Koht, forstår De, tar det ikke så ~~no~~ nøie i Tromsø hel-
ler. Ingen av regjeringen tar det så nøie. Jeg har bodd på
Grand hotell her i tre uker, og det er ikke nødvendig å vær
reporter for å konstatere det.... Kelner, regningen, takk!

27. mai 1940

Bilag 7.

Utdrag av regjeringsadvokat Kristen Johannessens betenkning til
Norges Industriforbund ~~27. mai 1940~~

27. mai 1940 : "Det er uomtvistelig at innen det besatte område går okkupasjonsmyndighetenes bestemmelser foran den ordinære regjerings bestemmelser. Den siste kan ikke ved forordning forordningsgyldig pålegge den norske befolkning noe eller å unlate noe som okkupasjons myndighetene påbyr eller forlanger, såfremt okkupasjonsmyndighetene ikke ligger utenfor grensene av denne okkupasjonsmyndighets ~~ne~~ rett lige beføielse.

Derav er følgen at en heller ikke senere kan gjøre ansvar gjeldende mot norske borgere fordi disse ikke hadde rettet seg etter regjeringens forholdsordrer når disse var i strid med okkupasjonsmyndighetenes bestemmelser" . . . . . Og videre heter det : "Jeg kan ikke se at der er nogen grunn til ikke også å slutte nye kontrakter."

31. mai 40

For ~~ytterligere~~ å belyse hvorledes oppfatningen var sommeren 1940 gjengis her en skrivelse av 31. mai 1940 fra avdøde professor og ekstraord. høyesterettsdommer Adolf Lindvik til Ljansbrukets disponent, hr. Kindseth. Skrivelsen ~~er tidligere~~ offentliggjort i «Adresseavisen» (Trondheim) i april 1948.

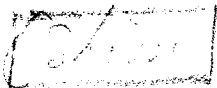
I denne skrivelse *ivrer* professor Adolf Lindvik for at Ljansbruket (Oslo) skal forsøke å få bestillinger fra den tyske vernemakt på *flylemmer*, for derved å oppnå ca. kr. 600,— pr. standard for tre-

lasten. Den ordinære pris for planker dengang var ca. kr. 300,—. Dette skjedde mens der ennå ble kjempet i Nord-Norge og flyplassene sydpå var startplasser for de bombemaskiner som kjempet mot norske tropper nordenfor Oslo.

Herr Disponent Kindseth.

«Oslo 31.5.1940.

Jeg talte igår med en mann fra Arendal. Han meddelte at man i kystdistriktene fra Larvik og rundt hele sydkysten hadde solgt en mengde skurlast til tyskerne til usedvanlig høie priser. Plankene — som vel må ha en bestemt tykkelse — blev av tyskerne brukt til noe han kalte for «raster» som anvendtes på flyveplassene, vistnok som underlag. Rastene skal ligne et nett-verk, omtrent slik:

Plankene er felt sammen omtrent som laft, altså således sett fra siden.

Prisen for materialene færdig tilskåret for sammenføring til «roster» skal ha gått opp i 600 kr. pr. standard. Selv om det naturligvis koster en del å tilskjære plankene blir det en meget god pris for lasten, blev det sagt mig.

Jeg har i de siste dagene læst notiser i avisene om de høie skurlastpriser på Mandals-kanten og andre steder på Sørlandet.

Nu er det min tanke, at vi bør sette oss i forbindelse med tyskerne og undersøke om det er mulighet for Ljansbruket å delta i disse leveranser. Jeg vet ikke om advokat Lous her kanskje har forbindelser — eller kanskje gross. Sundt. Men vi bør vel handle hurtig, da det vil bli mange om budet, så snart det blir almindelig kjendt.

Jeg forsøkte i kveld å telefonere både til Dem og til gross Sundt, men traff dere ikke. Derfor dette brev.

Jeg reiser som sagt til Sørlandet imorgen og returnerer hit onsdag kveld. Blir altså å treffe på torsdag.

Med hilsen, ærbødigst

Adolf Lindvik (sign).

P.S.

Jeg kan treffes til og med mandag i min egen telefon over *Tvedestrand*. Tirsdag treffes jeg i advokat Holmeslands telefon. *Arendal*.

BUDSKAP FRA LONDON

Nordmo (overkommandoens kvarter) 2.juni 1941

En ordonnans melder: - Oberst Pollock!

General Ruge forlater bordet hvor han står sammen med sine stabsoffiserer og går gjesten i møte. Ruge har ikke bedt Pollock om å komme. Når derfor Pollock kommer av egen drift, må det bety at han har en nyhet fra London. Og hvad slags gunstige nyheter er det som kan komme fra London i øieblikket?

Oberst Pollock er en mann i begynnelsen av 60-årene, en av de mest markante typer blandt de engelske offiserene som fremdeles opholder sig i Norge. Han er en utmerket skytter og lidenskapelig jeger, og derfor tok han haglen sin med ^{sig} over Nordsjøen. Han har også gjort sig kjent i egenskap av bilist. Han var en av de første som bilte fra London til Kapstaden.

Oberst Pollock har opholdt sig i Norge i 14 dager. Han blev sendt hit som forbindelsesmann mellem London og den norske overkommando.

- Hvilke gode nyheter bringer De, hr. Pollock?

Den sammenknepte munnen til englenderen åpner sig. Han sier:

- Jeg kommer med en beskjed til Dem, og den er av den art at det vil være ønskelig at jeg i første omgang meddeler den til Dem alene.

Ruges medarbeidere forstår dette vinket og går uten videre ut av den lille stuen som fra mai måned har vært overkommandoens ^{opholdsst.} sete.

Pollock søker å stramme sig op før han begynner å tale.

- Hr. general, jeg har fått i oppdrag å meddele Dem at Det Øverste Krigsråd har truffet beslutning om å trekke de allierte tropper ut av Nord-Norge.

Ruge står og ser ut av vinduet og nikker flere ganger på hodet. Det er som om han vil si: - Der kom det endelig!

Plutselig spør han med uventet heftighet:

- Og Narvik? Skal vi opgi Narvik?

Oberst Pollock later som han slett ikke har hørt noe. Han sier videre:

- Jeg er blitt uttrykkelig pålagt å meddele at Rådets beslutning er endelig og ugjenkallelig.

- Men Narvik? spør Ruge enda en gang, det er neten som et skrik.

For å komme litt til ro tar han noen skritt frem og tilbake i stuen. I grunnen har nyheten ikke overrasket ham. Daglig har han jo fått sig forelagt nyhetene fra de utenlandske sendere. Og hvilke nyheter! Tyskerne har renn Holland over ende, det samme er tilfellet med Belgien, og et samme vil antagelig skje med alt det andre som stiller sig i veien for dem. Det kan ikke nektes at de Alliertes sak står dårlig. Det er forståelig at folkene der borte i London og Paris taper hodet. Men at dette skal komme akkurat nu, nu, da Narviks gjenerobring bare er et spørsmål om dager

- Hør her, sier general Ruge, og det er noe rent besvergende i stemmen hans, vi kan ikke opgi Narvik. Vi er så godt som sikre på å ta den igjen. Trekk troppene deres tilbake om tre eller fire uker, gjerne for mig, men først må vi innta Narvik. Når vi er i besittelse av banen og har trent denne Dietl over den svenske grense, da har vi et grunnlag. Forstår De ikke det? Da greier vi å kjempe alene, vi kan også slåss i Finnmark. Meld fra til London det jeg nu sier: Vi trenger Narvik, fordi vi ønsker å kjempe videre. Og når vi kjemper, så er det også en kamp for våre forbundsfeller...

- - - - -

Det var en tid da England søkte å gjøre det klart for de skandinaviske folk at det vilde være bra om de kjempet. Nu er forholdet snudd helt om.

Sandelig, det er forbløffende hvordan en situasjon kan forandre sig totalt i løpet av få uker.

Herrene i Nygaardsvolds regjering kan vel heller ikke undgå å tenke sitt i forbindelse med denne forandringen?

De er blitt orienterte nu. Med løfte om str...

geste diskresjon har de fått beskjed om at de Allierte vil trekke sig ut. Hvad skal De nu gjøre?

- Jeg frykter for at dette er slutten, sier en av dem, men holder ~~huset~~ ^{lukket} sig inne fordi en av husets tjenestepiker dukker op.

Alle samtaler forstummer. Det vilde være skjebnesvangert om noe sivet ut. Herrene kjenner godt til hvor hurtige ben slike rykter har. De går fra kompani til kompani, fra regiment til regiment. Og denne nyheten vil uten tvil være den frykteligste skuffelse som nordmennene har opplevet under hele krigen.

Nu kommer forsvarsminister Ljungberg inn i værelset.

Efter at han med stor omhu har lukket døren bak sig, sier han:

- Mine herrer, jeg har nettop hatt en telefonsamtale med kongen. Jeg har fått i oppdrag å innby alle til et møte...

Det blev ikke sagt noe om hvad der skulde behandles på dette møtet. Det var også overflødig. Alle visste det.

Det er i begynnelsen av juni, men her oppe ser det ikke særlig hyggelig ut. Det er midt i sneløsningen. Det ligger enda en fot med sne på veiene. Det er forresten ikke ordentlig sne, bare slaps.

Nedover de bratte fjellskråningene går det rett som det er ras over de smale veiene. På de verste strekningene har veiarbeiderne lagt ut ^{planker} bord. Her blir bilkjøring til noe av akrobatikk. Man må passe sig godt så hjulene ikke glir utenfor bordene.

Uvilkårlig holder Hambro sig fast i lærpolstret, for bak en sving får han plutselig øie på en bil som kommer mot dem. Den fremmede bilen kommer langsomt nærmere.

- Var det ikke så, spør Hambros chauffør, at De skulle til Øverbygd for å treffe kongen?

- Naturligvis.

- Men kongen sitter der borte i den andre bilen, og han ved rattet forekommer mig å være kronprinsen.

- Det er utelukket, sier Hambro, jeg er blitt innvitert til kongen til lunch.

For alle tilfelles skyld åpner han imidlertid bildøren, og da opdager han at chaufføren hadde rett. Hambro tar hatten av sig og går bort til bilen og gjør et dypt bukk.

- Det blir ikke noe av lunchen, sier kongen, vi treffes i Tromsø. Visste De ikke at regjeringen ^{blev} ~~blev~~ sammenkalt til møte?

Det kjente Hambro ikke til. Man hadde i farten glemt å innby ham til regjeringens møte og glemt å sende avbud når det gjaldt lunchen.

Øverbygd, 3. juni 1940

Om formiddagen den 3. juni lar stortingspre-
sident Hambro sig bile til Øverbygd.

Han har hentet frem ^{3 k}sort ^{a. kikk}~~antikk~~ fra kofferten
~~sta~~ og gjort et omhyggelig toalett. Han er idag blitt inn-
butt til lunch hos kongen og kronprinsen.

Hambro bor nu i Tromsø, i villaen til brygge-
rieier Mack. For en uke siden kom han hit fra Stockholm.
Og han er enda helt utkjørt efter denne reisen. Med jernba-
nen til Rovaniemi, med rutebilen gjennom de store skogene i
Lappland, derpå med en liten dampbåt fra Kirkenes til Tromsø
(hvor Hambro forresten blev sjøsyk) - ja, slik er dagens r. te.
forbindelse mellem Stockholm og det norske regjeringssete
Tromsø.

Ikke er det noen fornøielse heller å kjøre i
bil i Troms fylke.

Samtlige medlemmer av regjeringen er nu til stede. General Ruge er også kommet. Han har en mappe under armen.

Kongen og kronprinsen, begge i generalsuniform, tar plass ved det store bordet som i virkeligheten er satt sammen av en rekke mindre. Møtet er åpnet.

Kong Haakon gir med noen få og tørre ord en oversikt over situasjonen. Allikevel er det ikke vanskelig å høre at kongen er sterkt beveget.

Derefter får Hambro ordet. Han har snakket lenge og inngående med kongen om saken mens de var underveis til Tromsø. Hambro uttaler:

- Der foreligger tre muligheter. For det første kan vi føre kampen videre. For det annet kan vi kapitulere. For det tredje kan vi forlate landet og fortsette kampen utenfra....

Allerede nu er det klart hvad regjeringen vil gjøre. De avgjørende samtaler har funnet sted før møtet begynte. Hambro har vært i sving. Det samme har Ruge. De vanskelige er blitt snakket sønder og sammen. Ved voteringen vil alle svare ja. Selv den trette og utmattede Nygaardsvold vil svare ja. Har man tatt fanden på ryggen, så får man bære ham helt frem.

Men demokratiets spilleregler forlanger at fiksjonen om den frie tale og den ~~frie~~ ^{selvsendinge} beslutning opretholdes.

Hambro taler. Han leker med ordene og med paragrafene. Han er også inne på spørsmålet om en kapitulasjon er forenelig med Norges forfatning. Han synes å glemme at der har funnet begivenheter sted som har gjort alle slike spekulasjoner latterlige og overflødige. Snakker man om papir i en nasjons skjebnetime? Griper en som holder på å drukne etter lovsamlingen for å se om det er tillatt å drukne?

General Ruge blir opfordret til å uttale sig om den militære situasjon. Han har en biltur på fire timer bak sig, fra hovedkvarteret Nordmo til Tromsø. Han har hatt rikelig tid til å tenke over spørsmålet.

Generalen folder ut et kart og legger det på bordet. Så begynner han:

Tromsø, 3. juni (eftermiddag) 1940

Regjeringens medlemmer er samlet i bispegården. De står der med alvorlige ansikter og venter på at møte skal begynne. Atmosfæren minner om den som hersker ved begravelser. Og det er jo riktig nok, - det er noe som bærer til graven, - nemlig illusjonene fra april måned. Hva sa ikke Halifax den gangen? "VI ER MED DERE". Og Chamberlain? "VI ER FAST BESLUTTET PÅ Å BRINGE ALL MULIG HJELP".

- Vi har rømmet Bodø og opgitt forsvaret av Helgeland. De norske avdelinger som stod der har vi trukket tilbake til Tromsø...

Ruge gjør her en pause og setter fingeren på et punkt på kartet. Han fortsetter:

- Det dreier sig om dette stedet, om Narvik. Jeg skal gjerne innrømme at jeg en god stund har gått omkring med ~~den tanke~~ ^{missfante om} at våre ~~forbunds~~ ^{forbunds} ~~til~~ ^{forbunds} til syvende og sist vilde la oss i stikken. Derfor har jeg gjort alt som står i min makt for å sette i verk det siste storangrepet på de tyske stillinger. Våre saker står ikke dårlig der, men alt ~~væ~~ ^{for} jo så ~~forfordelig~~ ^{lang tid} ~~leng~~. Tyskerne biter sig fast med en utholdenhet som vi ikke kan annet enn beundre. Allikevel kan man regne ut på fingrene at kampen om noen dager må ta slutt, dersom bare... ja, dersom... Det er d e t som er saken. Det avhenger altfor meget av ~~vå~~ ^{våre} forbundsfeller. La oss anta at vi får satt Dietl definitivt ut av spillet, - hvad så? Jo, da har vi visse utsikter for den fortsatte kamp. Men også i dette tilfelle trenger vi understøttelse. En fortsettelse av kampen har som forutsetning at de Allierte i det minste hjelper oss med fly og antiluftskyts. Disse ting må de la bli igjen her. Vi må også få geværer og ammunisjon. Våre egne forråd er det ikke stort igjen av. Men hvad vil ~~de~~ skje hvis de Allierte ikke hjelper oss?

Ruge ser sig om i kretsen, - det er som om han venter på et svar på spørsmålet. Men han ser bare nedtrykte, motløse ansikter. Utenriksministeren trommer med fingrene på bordet. Hambro kaster et elegisk blikk ut gjennom vinduet. Kongen betrakter hendene sine som han har foldet sammen foran sig.

- Det er bittert å si det, fortsetter Ruge, men med de erfaringer vi hittil har høstet med hensyn til våre forbundsfeller er det best ikke å regne med videre hjelp fra den kanten. Det vil imidlertid bety at vi står helt alene i kampen, helt henvist til oss selv. Og det vil igjen bety bombarderte byer, ~~hus~~ ^{nedvante hus} ~~kompanier~~ uten ammunisjon, tilbaketog til Finnmark. Under slike omstendigheter foreslår jeg at vi opgir en kamp som i enhver henseende ~~er~~ ^{er} hensiktsløs.

KRONPRINSEN TAR ORDET

Statsrådet beslutter: kongen og regjeringen forlater landet for å fortsette kampen fra England.

Men der må bringes klarhet i mange spørsmål først. Hva skal det gjøres med hæren? Og med marinen? Luftvåbenet?

Ruge foreslår at troppene skal gjøre et forsøk på å komme sig vekk i mest mulig sluttete formasjoner og siden se å komme sig over til England på en eller annen måte. Hans forslag støter på motstand. Skulde dette forsøk gjøres, måtte troppene ta veien over Finnland, og dette vilde kunne medføre politiske forviklinger. Der diskuteres frem og tilbake om dette. Til slutt blir man enig om å demobilisere. Soldatene skal få beskjed om å vende hjem i sivile klær. De av dem som måtte ønske å kjempe videre skal prøve å slå sig frem til Finnland og derfra - via Island - ~~de videre~~ ^{fortsatt} til England eller Canada. Marinen skal dra samlet til England og ta med sig så mange soldater som mulig. De fly som makter det får ta veien til Shetlandsøene, - de andre blir å ødelegge.

Men hvem skal bli igjen for å forhandle med tyskerne?

Ruge, som er soldat, reiser sig og sier:

- Mine herrer, spørsmålet om hvem som skal bli igjen her og forhandle om kapitulasjonen, skal jeg få lov å besvare. De kan trygt stole på hva jeg sier, - det skulde vært mig en stor tilfredsstillelse å bli med til England for å føre kampen videre derfra. Men jeg tror ikke det går an. For hvem er jeg? En ~~besatt~~ ^{slagen} general. En gang før har jeg måttet forlate mine soldater, - det var den gang i Aandalsnes. Noe sånt gjør man ikke to ganger. Så spørsmålet om hvem som skal bli igjen her, er i virkeligheten besvart. Jeg ber om å få bli igjen.

Disse Ruges ord blir ikke uten virkning, men heller ikke uten motsigelse. Alle forstår Ruges følelser. Men følelser, er det en som bemerker, er ikke avgjørende i slike situasjoner. Der danner sig to partier, og diskusjonen blir varm.

Den forstummer imidlertid da en av de tilstedeværende, som hittil ikke har sagt noe, tar ordet. Det er kronprins Olav.

- Mine herrer, sier kronprinsen, så nobelt enn general Ruges forslag er, så vil ikke jeg anbefale det, ikke gå med på det. Jeg har et annet forslag. La mig bli igjen her.

Den lille forsamlingen blir overrasket.

Bare kongen er det ikke. Han har hele tiden visst at forslaget vilde komme, og han har fryktet det. Det er nettopp dette forslaget han de hundre ganger har diskutert med sin sønn de siste dagene. Kongen lar blikket gli engstelig fra den ene til den andre.

Olav fortsetter:

- Jeg har bestandig følt meg sterkt knyttet til hæren, men aldri i den grad som idag. Jeg blir her. Jeg skal gjerne begi mig i tysk fangenskap om det behøves. Jeg betrakter det naturligvis ikke som noen fornøielse å være krigsfange, men på den annen side lover jeg mig visse fordele-
ler av det, for vår saks skyld. Mine herrer, jeg har ikke til hensikt å blande mig op i de politiske avgjørelser som tas, men jeg tror at også dere, mine herrer, er av den opfatning at de har en pinlig bismak. Nasjonen blir igjen her, regjeringen drar avsted. Det er og blir en flukt. Når et medlem av kongehuset tar den beslutning å bli hos sitt folk i en kritisk stund, bli hos hæren, da er det min tro at dette ikke kan bli uten en viss virkning, og tyskerne...

- ... vilde fryde sig, er det en som innskyter.

- Om tyskerne fryder sig eller ikke, fortsetter kronprinsen ikke uten skarphet i stemmen, så er det uten betydning. Jeg skulde heller tro at tyskerne vilde føle sig forpliktet overfor en slik handlemåte. Jeg må tenke på noe som vi hørte i radioen forleden dag.... kongen av Belgien kapitulerte og begav sig i spissen for hæren i tysk fangenskap. Jeg må opriktig ~~innse~~^{innse} at det er langt behageligere å tenke på den belgiske konge enn på de mange kronete hoder som nu opholder sig i London. Jeg foretrekker å bli igjen, og det skulde glede mig om regjeringen vilde godkjenne min beslutning.

-165-

Det gjorde regjeringen ikke. Den imøtekom heller ikke Ruges ønske. Spørsmålet blev utsatt til senere avgjørelse. Det blev besluttet at alle skulde tenke nøie over saken først.

Tromsø, 7. juni 1940

Dagen begynte grå og trist og slik fortsatte den. I Tromsøsundet krysser et par gråmalte engelske vakt-skib. Det snakkes om at der ligger en engelsk krysser for anker lenger ute. Men den kan ikke ses. Der kommer regnskurer drivende inn fra havet, så alt ligger i en ugjennemtrengelig dis.

I byen hersker der en febrilsk travelhet. På hotellene driver folk på ^{med} å pakke koffertene. Utenfor Grand hotell står der ^{rekter} ~~en~~ ^{en} ~~ved~~ med biler. Mennesker løper om hverandre. Enhver har på følelsen at denne dagen er av større betydning enn andre dager.

Folk begynner å snakke om det allerede fra morgenen av. Ved middagstid vet alle mennesker hvad som skal skje. Regjeringen reiser til England.

Men enda opholder regjeringen sig i bispegården. ~~Regjeringen er samlet til det siste statsråd på norsk grunn. Det er ikke store programmet som skal gjennomgås. Der blir utnevnt to ministre uten portefølje. Det er en politisk demonstrasjon uten faktisk betydning. Disse to ministrene - den ene er Arne Sunde, tidligere justisminister i regjeringen Mowinckel, den andre Anders Fjelstad, et kjent medlem av Bondepartiet, har allerede opholdt sig i utlandet i lengere tid.~~

Men fremfor alt er det temaet Ruge som er på tapetet under dette siste og temmelig overflødige statsrådsmøte. Ruge hadde fått bestemt ordre om å følge med til England. Han protesterte gjentatte ganger mot det, men føide sig omsider. Så nu syntes alt å være i ^{skinn} ~~beste~~ orden. Imidlertid, like før avreisen fra Tromsø har ^{Ruge} ~~han~~ funnet på å sende en deputasjon til regjeringen, og den vil forsøke å ^å ~~gjøre~~ den fattede beslutning. Herrene fra overkommandoen har plutselig funnet ut at det vilde være et stygt misgrep om Ruge blev

Ba

1
x)

Det er fredag, den vanlige statsrådsdagen, men ingen av statsrådets medlemmer vet når neste statsråd i Norge kan bli avholdt. Og at det akkurat skulle være 7. juni at regjeringen skulle ta en så viktig og avgjørende beslutning som å rømme landet var usigelig overdrevet. Det var 35 år siden unionsoppløsningen med Sverige var en kjensgjerning.

tvunget til å bli med til England. De frykter for at folket og dermed hæren, vilde komme til å bli sterkt skuffet. Det vil være best om Ruge blir hvor han er.

Ruge sender en deputasjon til Tromsø, og så må regjeringen tre sammen enda en gang. Det blir da besluttet å ~~la stivhoden~~ ^{skibuller} Ruge få sin vilje.

Like så trist som det er ute, like så trist er det inne i det rommet hvor regjeringen er forsamlet. Alle ser nedslått ut. De vet alle sammen hvad denne dagen betyr for hver og en av dem. Det er ikke alle som har fått bragt familien over grensen. Avskjeden med landet er også en avskjed med kone og barn. Det er flere av medlemmene som heller vilde bli igjen enn å reise bort. Men slike tanker blir bare tenkt, ikke uttalt. Ingen av dem ^{vet} ønsker å bli kalt en forræder eller en kujon. Nei, - det er ^{vet} ikke bestandig hyggelig å være minister...

Da alle vedtakene var avgjort forsøkte
Kongen å si noen ord til slutt. Han utfalte
at en måtte forstå at dette var det tyngste
statsråd han hadde presidert i all den tid
han hadde vært konge og nå ville han se
regjeringen ---.

Men lenger kom han ikke. Han forsøkte
å få beredelse over stemmen, men
gripet det ikke. Han gråt så færene
fallet og fikk bare sagt: "Gud bevare
Norge." Alle tilstedeværende reiste
seg og gjentok: "Gud bevare Norge". Så
tok de hverandre i hendene og skiltes.

- Tviler De på at England vil vinne krigen?

- Det gjør jeg ja. Det som er hendt her i Norge, regner jeg ikke for avgjørende. Men der er jo skjedd visse ting i vest også. Er De ikke opmerksom på det? Holland og Belgien er små nasjoner, akkurat som vi. Dem regner jeg heller ikke med. Men tyskerne har rent englenderne over ende. Det samme har de gjort med franskmennene. Om noen uker er det vel ute med Frankrike, og da vil også Englands time være slagen.

- England er sterk.

- Desto lenger vil det vare. Jeg er en god nordmann, men ingen englender. Jeg ønsker ikke å knytte min private skjebne til en så tvilsom sak...

Den slags samtaler føres der mange av idag. Og det er ikke bare høiere enbedsmenn som snakker slik. Det er også folk fra kringkastingen, ~~og~~ fra Norsk Telegrambyrå og mange andre. Alle sammen står de overfor det samme og ~~store~~ spørsmål: skal jeg bli i Norge eller ~~reise~~ til England?

De eneste som forlater Tromsø med lett hjerte, ja med fornøielse, er medlemmene av diplomatiet. Riktignok er det ikke mange igjen av dem... Det er Monsieur Dampierre (fruen hadde han sendt til England i begynnelsen av mai), Sir Cecil Dormer og de to polakker, hr. og fru Neumann. De andre er blitt borte litt etter hvert.

Opholdet i Tromsø har ikke vært noen fornøielse. Når de senere ~~komte~~ ^{tenkte} tilbake på denne tiden, vil de huske sneslapset i gatene, biler som ikke var i orden, primitive boligforhold, uopvarmede rom og en god del andre ubehageligheter.

Nede på kaien står der hele berg med kofferter og kasser. Der kommer flere og flere biler til byen. Soldatene fra de engelske antiluftskytsstillinger forlater postene sine. Fra tid til annen hører man eksplosjoner langt borte. Det fortelles at det er materiell som englenderne sprenger i luften eller gjør ubrukbart før avreisen.

Om eftermiddagen går et av de engelske vakt-skib inn til bryggen og fortøier der. Ved 5-tiden samler passasjerene sig foran skibet, - ministre, diplomater, attaché-

er, embedsmenn og offiserer. Engelske marimesoldater holder plassen avsperrert.

Halve byen er på benene. Innbyggerne i Tromsø står og ser på den store avskjeden. De kjenner alle disse menneskene, hver ~~en~~ ^{mulig} og hver oberst. De har hatt dem som leieboere i husene sine, har også sett dem på gaten hver dag.

Det blir uro blandt mengden. General Ruge dukker plutselig op og går gjennom rekkene. Han trykker alle på kaien ~~der~~ i hånden. Dermed skjønner folk at Ruge hører til dem som ikke blir med til England.

Merkelig nok hører heller ikke utenriksminister Koht til dem som skal reise. Akter han å bli i landet? Skal han forhandle med tyskerne? Eller ~~vil~~ ^{mulig} dra til Sverige? (De innvierte vet at han skal bli en dag til i Tromsø for å avgi en proklamasjon).

Hvor er imidlertid kongen? Tromsøfolkene har ikke sett noe til ham. Det ~~er~~ ^{fortelle} at han nu og da har ~~dukket~~ ^{visst å se} opp i bispegården. Men som regel opholdt han sig alene i sitt hemmelige kvarter. Men det er ingen som nøyaktig vet hvor det lå henne.

Men desto flere historier vet ~~en~~ ^{man} å fortelle om kongen. Det blir sagt at kongen har anlegt et svart, svart ~~hætt~~ skjegg for å gjøre sig ukjennelig. Han vilde føre de tyske sporhunder bak lyset. Er det ingen på bryggen som har sett en mann med svart helskjegg?

Nu nærmer tiden sig. De første passasjeren er alt gått om bord. Kvinner begynner å gråte. Da gråter mennene også. Alle skjønner at dette er et skjebnesvangert øieblikk.

Men det er forskjellig på gråt også. Noen gråter fordi de må forlate fedrelandet. Fru Neumann gråter fordi hun må forlate to pekingesere.

Vaktskipet legger fra bryggen. Skruen begynner å arbeide, hvirvler skum op. Hatter blir svunget, lommetørkler ført op til øinene. Vaktskipet snur og setter kursen ut mot "Devonshire" som ligger langt ute i sundet. Krysseren anes mere enn den sees. Der faller et ~~tynt~~ ^{lett}, fint regn.

^{man ser} Menneskene går hver til sitt. Mange går op i byen, ~~andre~~ ^{forbly} bli stående på bryggen. Den 7. juni er en dag

som det kan sies mere om. Noen hver kan huske at der skjedde store ting på denndagen. For 35 år siden blev unionen med Sverige opløst ~~på~~ denne dagen. Denne opplysning sprer sig fort blandt mengden. Og det er en kjent sak at slike små tilfeldigheter plutselig kan få en stor, en nesten mystisk betydning.

Det er ingen som helt sikkert vet om kongen er gått om bord eller ei. Noen påstår at de har sett en mann med stort, svart helskjegg, og at det var kongen. Andre hevder like sikkert at noen slik mann med svart helskjegg ikke er blitt iaktatt. Så er det endelig andre som sier at kongen gikk om bord i "Devonshire" om formiddagen allerede.

KUTTEREN SOM INGEN LA MERKE TIL

Ingen av de stridende parter har rett. Hvis folk bare ~~vilde følge~~ ^{hadde hjelt} etter Ruge, som nu ~~forlater~~ ^{forlater} byen i bil, vilde de få bragt på det rene at kongen ~~ikke~~ ^{er} i landet og at han treffer forberedelser til å forlate byen.

Han ønsket ikke å vekke opsikt. Han vilde ikke ha noen scener. ~~Muligens fryktet han for ikke å være en sceneveksler.~~

To timer etter at vaktskipet la fra bryggen i Tromsø, kjører kongen inn på sildoljefabrikkens tomt. Han er ledsaget av kronprins Olav, de to adjutantene og noen offiserer. General Ruge er også med.

Det lille selskapet går ombord i en fiskekut- ter som ligger fortøiet ved fabrikkens private brygge. Derfra setter de over til "Devonshire".

De kongeliges avskjed er ikke gladere enn de andres. Også her flyter der tårer.

Kutteren, ubemerket av alle, nærmer sig den engelske krysseren.

- Kommer vi til å se hverandre igjen? spør kongen.

- Det gjør vi sikkert, svarer general Ruge.- Det fins ikke et menneske i dette land som ikke gleder sig til den dag! Deres Majestet igjen kjører opover Carl Johansgaten.

- Mener De virkelig det? sier kongen vemodig, jeg vet ikke riktig....

Men heldigvis består ikke verden bare av ministre. I Tromsø bor også en rekke embedsmenn fra de forskjellige departementer. De har enten fulgt med helt fra Oslo, eller de har sluttet sig til senere... etter en omstendelig reise via Sverige. Disse embedsmenn har det lettere enn statsrådene. De har anledning til å si hvad de tenker. De står omkring i hotellets korridorer og rådfører sig med hverandre.

- Jeg blir ikke med, sier en eldre embedsmann fra utenriksdepartementet, jeg reiser tilbake til Oslo og stiller mig til disposisjon for Administrasjonsrådet.

- De sier Administrasjonsrådet, men mener vel kona Deres...

Mannen som kommer med denne hånlige bemerkning, er en ung fyr fra justisdepartementet. Forresten var det ingen som lo av spydigheten.

- Er det noen skam, spør den første, om man tenker på kone og barn? De er en ung mann, De, - ung og ugift. Da er det lett å reise bort.

- Men vi kommer igjen, sier den unge fyren.

- Ja, kanskje det. Men det er ikke vi herre over.

Det bestemmer hverken general Ruge eller statsminister Nygaardsvold. Det avhenger helt og holdent av hvordan krigen ender.